

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A gyermekjogok mint alapjogok nemzetközi kitekintéssel

Szerző:

dr. Horváth Vera Judit

Szombathely, 2017. november 3.

*„... Ha az emberek különbözhetnek is testi vagy szellemi
erő dolgában,
a közmegállapodás és a jog valamennyiüket
egyenlővé teszi.”
(Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződés,
1762.)*

I. Bevezetés

Az alapjogok olyan alapvető jogosultságokat jelentenek, amelyek mindenkit megilletnek, és amelyeket az államnak tiszteletben kell tartania. A gyermekeket - néhány kivételtől eltekintve - ugyanazok az alapjogok (gyermeki emberi jogok) illetik meg, mint a felnőtteket. Az első gyermeki jogokat érintő dokumentumok több mint száz évvel ezelőtt keletkeztek, azonban újabb évtizedeknek kellett eltelnie ahhoz, hogy a társadalom felismerje: a gyermekek jogainak biztosítása, és érdekeinek védelme az élet szinte minden területét érinti. Ezért is szabályozza megannyi nemzetközi dokumentum és belső jogi szabály a gyermeki jogokat.

Tanulmányom első részében az emberi jogok és az alapjogok viszonyát, az alapjogok eszmétörténeti fejlődését, e jogok tételes joggá, illetve nemzetközivé válását törekszem bemutatni, főként történeti megközelítés alapján. Itt kívánok szólni az alapjogok rendszeréről, a gyermeki jogok alapjogok rendszerében betöltött helyéről, valamint az alapjogok forrásairól is.

A tanulmány második részében a gyermekjogokat tartalmazó nemzetközi jogforrásokat vizsgálom az alábbi rendszerezés szerint. A tanulmány leghangsúlyosabb része az ENSZ Közgyűlése által New Yorkban, 1989. november 20. napján elfogadott, a Gyermekek jogairól szóló egyezmény feldolgozása. Ezt megelőzi az ENSZ égisze alatt, a Gyermekek jogairól szóló egyezmény elfogadása előtt létrejött dokumentumok ismertetése.

E dokumentumok körében elsőként az egyetemes (minden csatlakozó országra kiterjedő), általános, tehát mindenkire - így a gyermekekre is - vonatkozó dokumentumokat kívánom bemutatni. Ezt követi

egyes speciális (a jogoknak vagy a jogosultaknak szűkebb körét átfogó szabályozást tartalmazó) dokumentumok bemutatása. E dokumentumok feldolgozásánál a gyermekek jogai és védelme szempontjából fontos rendelkezések ismertetésére koncentrálok.

A gyermek jogainak nemzetközi jogi szabályozása szempontjából különösen jelentős A gyermek jogairól szóló nyilatkozat bemutatását követi a gyermekek jogai nemzetközi törvénykönyvének is tekinthető, a Gyermek jogairól szóló egyezmény feldolgozása.

Az egyetemes dokumentumok ismertetése után foglalkozom a regionális és általános egyezmények és egyéb okmányok, így az Európa Tanács és az Európai Unió keretében elfogadott, a tanulmány tárgya szempontjából lényegesebb dokumentumok bemutatásával.

A tanulmány ezen részében a vonatkozó nemzetközi dokumentumok leíró jellegű feldolgozása - a fenti rendszerezés keretei között - kronológiai sorrendben történik, e dokumentumok bemutatása során a történeti megközelítés érvényesül.

A gyermekjogokat tartalmazó nemzetközi jogforrások vizsgálata során az alábbi kérdésekre keresem a választ. Megfelelő-e a gyermeki jogok nemzetközi szabályozási rendszere és tartalma? A gyermeki jogok nemzetközi védelme egyetemes szinten kellően szabályozható-e? Biztosítják-e az egyetemes és a regionális dokumentumok a gyermeki jogok érvényesülését?

A tanulmány záró része a nemzetközi szabályozás rendszerét alkotó, a tanulmány második részében feldolgozott dokumentumok konklúziójaként a gyermekek védelmére, a gyermekjogok szabályozására vonatkozó megállapításokat foglalja össze, választ adva a nemzetközi jogforrások feldolgozása során vizsgált kérdésekre.

Jelen tanulmányban tehát a gyermek jogait a nemzetközi egyezmények és dokumentumok alapján kívánom bemutatni, ugyanakkor a tanulmánynak nem tárgya a gyermeki jogok hazai szabályozásának ismertetése és a nemzetközi jogi védelem hazai érvényesülésének bemutatása, mivel a gyermekjogok érvényesülésének és védelmének teljes körű feldolgozása jelentősen meghaladná a tanulmány

kereteit.

II. Az alapjogok általános kérdései

1. *Eszme- és intézménytörténeti támpontok*

1.1. *Az emberi jogokról*

Az emberi jogok (human rights) fogalomköre szűkebb, mint az embereket megillető jogok összessége. Emberi jogok alatt azt értjük, hogy léteznek olyan jogosultságok, amelyek az embereket emberi mivoltuknál fogva illetik meg, amelyeket nem az állam teremt, de köteles elismerni és tiszteletben tartani, és amely jogok minden embert egyenlően illetnek meg. Az emberi jogok tehát olyan erkölcsi és egyben alanyi jogok, amelyek azon alapulnak, hogy a jogosult ember, akit emberhez méltó bánásmód illet meg. Az emberi jogok elsődleges szerepe, hogy védelmet biztosítsanak az egyének számára az állami beavatkozásokkal szemben, emellett azt a célt szolgálják, hogy az emberek szabadon vehessenek részt a társadalmi életben és a különböző politikai folyamatokban.

Az emberi jogok, mint erkölcsi jogok jellemzője, hogy attól függetlenül megilletik az egyéneket, hogy az állam a törvényeiben elismeri-e létezésüket és biztosítja-e érvényesülésüket. Az emberi jogok az állammal szembeni igényként jelentkeznek, és nem azt mutatják meg, hogy mi „van”, hanem hogy mi „legyen”: az államok ismerjék el törvényes jogokként az emberi jogi igényeket, és biztosítsák azok érvényre jutását.

Az alkotmányos és demokratikus államok jellemzője, hogy az emberi jogokat elismerik, és beemelik a jogrendszerbe, így azok a törvényes jogok közé tartoznak. Az alkotmányos demokráciák szinte kivétel nélkül az alkotmányukban sorolják fel a minden embert egyaránt megillető jogokat.¹ Emberi jogokról azonban nemcsak az egyes államok alkotmányai rendelkeznek: számos nemzetközi jogi dokumentum szól az emberi jogok, illetve azok egyes csoportjai védelméről. A nemzetközi emberi

---

¹ Szerkesztők: Halmai Gábor és Tóth Gábor Attila: *Emberi jogok*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003. [a továbbiakban: Halmai-Tóth] 28-29. o.

jogi egyezményekben foglaltak érvényre juttatására megannyi nemzetközi intézmény jött létre, közöttük az emberi jogi bíróságok, bizottságok, biztosok.² Az egyes államok alkotmányaiban és a különböző nemzetközi emberi jogi egyezményekben felsorolt, és ezáltal a tételes jog részévé tett emberi jogokat nevezzük alapvető jogoknak (fundamental rights) vagy más néven alapjogoknak (Grundrechte).³ „Az alapjogok az emberek, a polgárok, a közösségek alapvető szellemi, erkölcsi, politikai, élet- és egészségvédelmi, szociális ellátási, valamint anyagi lehetőségeit és védelmét garantálják, tehát számukra előnyös, kedvező hatásokat biztosítanak, ezért kétségtelenül alapértékeknek minősülnek.”⁴

Gyakran az alapvető jogok illetve alapjogok szinonimájaként használják az alkotmányos jogok kifejezést, amely azonban tágabban is értelmezhető, mint az alapvető jogok fogalma: alkotmányos jognak nevezhető minden, az alkotmányon alapuló alanyi jog, így azok is, amelyek nem az emberi jogok alkotmánybeli megfogalmazásai.

Az alapvető jogokat meg kell különböztetni az állampolgári jogoktól. A szocialista jogelmélet meghatározó képviselői úgy vélték, hogy az emberi jogok csupán politikai és erkölcsi követelmények, de amíg nincsenek kodifikálva, addig nem tekinthetők jogoknak, ha viszont törvénybe foglalják azokat, akkor kizárólag az adott állam állampolgárait megillető joggá válnak. Az ezzel szembenálló felfogás szerint az alapvető jogok az állam területén tartózkodó minden egyént állampolgárságtól függetlenül megilletnek, míg az állampolgári jogok kifejezés részben azokat a politikai részvételi jogokat jelöli, amelyeket csak az állam polgárai élveznek (például a választójog), és amelyekhez kapcsolódnak a csak állampolgárokat terhelő kötelezettségek (például a honvédelmi kötelezettség). Sokszor nevezik az egyéneket megillető, jogszabályokban biztosított jogokat összefoglalóan állampolgári jogoknak, függetlenül attól, hogy azok az alkotmányból következő jogok-e vagy sem.⁵

---

² Halmai-Tóth im. 25. o.

³ Halmai-Tóth im. 29. o.

⁴ Ádám Antal: Az értékek pluralitása és versengése. In: Jog - Értékek - Erkölcs. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, Budapest, 2006. [a továbbiakban: Ádám] 58. o.

⁵ Halmai-Tóth im. 29. o.

1.2. A természetjogi gondolkodás és a szerződéses elméletek

Az alapjogok eszméletörténeti vonulata a természetjogi gondolkodás és a társadalmi szerződéses elméletek mentén kísérelhető nyomon.

Az a gondolat, hogy létezik egy természeti, tehát az emberi természetből származtatható vagy „isteni”, „égi” jog, és ennek elsőbbsége van a világi vagy pozitív, az ember által alkotott joggal szemben, már az ókori görög irodalomban és filozófiában, illetve az ókori Róma gondolkodóinál is megjelent. A természetjog nagy hatású kifejtését a középkorban Aquinói Szent Tamásnál találjuk, aki Summa teologiae című munkájában megkülönbözteti az örök törvényt (lex aeterna), a természeti törvényt (lex naturalis), amely az észnek megfelelő emberi magatartást írja elő, és amely nem ellenkezik az isteni örök törvénnyel, végül a tételes törvényt (lex humana), amely külső kényszer alkalmazásával tartja vissza a rossztól azokat, akik önmaguktól nem tartózkodnak tőle.

A szerződéses elméleteknek alapgondolata az, hogy a politikai közösség, az állam az azt megelőző természetes állapotból egy képzelt vagy valós szerződéssel jött létre, és az ember státusát ez a szerződés határozza meg. A modern kori szerződéses elméletek az államot, a közösséget létrehozó szerződést, valamint a természetjogi gondolkodást evilági keretek között képzelik el, és az emberi jogok meglétének vagy hiányának igazolásával kötik össze. A szerződéses elméletek egyik irányzata szerint a politikai közösséget az uralkodó és a nép hozza létre. Thomas Hobbes úgy vélekedik, hogy az alattvalók egy alávétési szerződéssel minden jogukról egyszer s mindenkorra, visszavonhatatlanul lemondtak. John Locke szerint az emberek kettős szerződést kötnek: az egyikkel megegyeznek a politikai közösség létrehozásában, a másikkal alávetik magukat a közösség hatalmának. Jean-Jacques Rousseau felfogásának kiindulópontja az, hogy az emberek szabadnak és egyenlőnek születnek, a civilizáció azonban megfosztotta őket ettől a természetes állapotuktól. Az ősi, természetes állapothoz való visszatérést, a teljes szabadság és egyenlőség helyreállítását egy olyan társadalmi szerződés megkötése útján vélte megvalósíthatónak, amelyben a társadalom tagjai természetes jogaikról lemondanak ugyan az állam javára, e jogokat azonban - állampolgári jogok formájában - vissza is kapják.⁶

---

⁶ Sári János: Alapjogok-Alkotmánytan II. Budapest, Osiris Kiadó, 2004. [a továbbiakban: Sári] 13-14. o.

1.3. Az alapjogok angol alkotmánytörténeti fejleményei és a deklarációk

Az alapjogok kialakulásához vezető történelmi út más volt Angliában, mint a kontinentális Európában. Fejleményeit két irányvonal mentén lehet felvázolni: az egyiket azon jognyilatkozatok, közjogi paktumok sorozata képezi, amelyeket a rendek már a XIII. századtól kezdve kikényszerítettek az uralkodótól jogaik, illetve privilégiumaik elismeréseként (Magna Charta Libertatum, Petition of Right, Habeas Corpus Act, Bill of Rights). A jognyilatkozatokban olyan jogok fogalmazódnak meg, amelyek a modern alapjogi katalógusokban is előkelő helyet kapnak, e jogok címzettjei azonban még csak a kiváltságosok, és nem a társadalom egésze. Az alkotmánytörténeti fejlemények másik vonulatát a bíróságok alkotmányos szerepe adja. Ahogy Francis Bacon fogalmazott: *„Az írott jog csak indikálja, de még nem konstituálja az élő törvényt, amelynek csakis az eset a próbaköve.”* A petíciós jogok, miután a common law részévé válnak, a bírói ítéletekben konkretizálódnak. Maguk az alapjogok ezután már a konkrét bírói ítéletekből levonható általánosítások. Az angol alapjogok, szabadságjogok rendszere tehát nem elvont filozófiák eredménye, hanem a tételes jog és a bírói joggyakorlat termékei.

Az amerikai alkotmányozás három forrásból táplálkozott: a puritán kivándorlók által az új hazába is magukkal hozott vallási tanításokból, az angol jogrendszer hagyományaiból és a common law továbbéléséből, illetve a természetjogi érvelésből, amely megjelenik a virginiai Jogok Nyilatkozatában és a Függetlenségi Nyilatkozatban is. Az angol jogi hagyományok és a természetjogi gondolkodás összefonódásának eredményeként a common law-ra visszavezethető jogokra úgy tekintettek, mint az ember természetes és elidegeníthetetlen jogaira.

Az emberi jogok modern kori történetére a francia forradalom idején elfogadott, Az ember és polgár jogairól szóló deklaráció gyakorolta a legnagyobb hatást. A deklarációban már elnevezése szerint is - ember és polgár jogai - egyszerre jelen van a természetjogi gondolkodásnak az a jelentése, hogy az embernek természetes és elidegeníthetetlen jogai vannak, illetve, hogy az emberek a társadalmi szerződéssel emberi jogaikról nem mondanak le, a társadalmi szerződésből tehát „csupán” politikai jogaik eredeztethetők. A francia deklaráció egyetemes jellegű, mert nemzetek, országok felett

átívelő érvényessége van.

A deklaráció elfogadásával kezdetét veszi az a folyamat, amelynek során az emberi jogok fokozatosan tételes joggá válnak. A folyamat első állomása a jogok alkotmányba foglalása. Már az 1791. évi francia alkotmány is tartalmaz emberi jogi katalógust. Említendő az 1831. évi belga alkotmány, mely a francia alkotmányozás történelmi eredményeit jórészt adaptálta, és jelentős szerepet játszott a francia intézményi rendszer közvetítésében.⁷

1.4. Az alapjogok tételes joggá válása

Az alapjogok tételes joggá válásának folyamatát két tényező befolyásolta: az egyik a jogi pozitívizmusnak nevezett jogelméleti, jogfilozófiai irányzat, az a jogi gondolkodás, amely szinte kizárólag a jogi normára összpontosítja a figyelmét. Ezen irányzat szerint csupán az állam által alkotott jog létezik, a jogok, alapvető jogok katalógusa szinte tetszés szerint bővíthető, ugyanakkor a természetjogi eredetű emberi jogok nem, vagy alig értelmezhetők. A jogi pozitívizmus hatása az alapjogok bővülésén túlmenően az, hogy az alapjogok mellett megjelenik az (alap)kötelességek fogalma.

Az alapjogok tételes joggá válását befolyásoló másik tényező a társadalomban, gazdaságban végbemenő változások, amelyek nyomán a jogok új generációja jelenik meg. A magántulajdonra, a gazdasági versenyre épülő XIX. századi kapitalista rendszerben óriási társadalmi feszültségek keletkeztek, mivel nem nyújtott védelmet a rászorulóknak az elszegényedéssel, munkanélküliséggel szemben. Az állam a javak újraelosztása és a magántulajdonosi szabadság korlátozása révén egyre nagyobb szerepet vállalt állampolgárai jólétének biztosításában. Az állami beavatkozás nyomán jött létre a gazdasági, szociális, kulturális jogok generációja, melyek érvényesüléséhez nem elegendő az állam tartózkodása, ellenkezőleg, az állam aktivitását feltételezik. A gazdasági, szociális, kulturális jogok kezdetben a törvényalkotásban jelentek meg, majd az első világháború után az alkotmányokban is megfogalmazódnak (például a Német Birodalom 1919-ben elfogadott weimari - szociális - alkotmánya).

---

⁷ Sári im.14-18. o.

A dolgozó és kizsákmányolt nép jogairól szóló deklarációt az oroszországi forradalom idején fogadták el, amely az orosz föderáció 1918. évben elfogadott alkotmányának bevezető fejezete lett: a magántulajdon kisajátítására, államosítására épül, ezzel kívánván megteremteni a társadalmi egyenlőség biztosításának feltételeit. Nyíltan vállalja az emberek közti különbségtételt, mivel a politikai jogokat csak a „dolgozóknak” biztosítja, a volt uralkodó osztály tagjait, a kizsákmányolókat kirekeszti vagy korlátozza a jogok gyakorlásában. Ettől kezdve a szocialista alkotmányokban a gazdasági, szociális, kulturális alapjogoknak kiemelt szerep jut, a jogok katalógusának élére kerülnek. Innen számítható, hogy az alapjogokkal egységben, azok biztosításának ellentételezéseként kerülnek az alkotmányokba az állampolgárok kötelességei.

Az első világháború után megjelennek, illetve felerősödnek és uralkodóvá válnak azok a fejlemények, amelyek végül is az emberi jogok eszméjének és tételes jogának teljes megsemmisítéséhez vezettek. A náci ideológia középpontjában álló fajelmélet szerint a magánszférába korlátlanul beavatkozó, totális államban az emberek helyzetét, jogait a fajhoz való tartozásuk határozza meg, a fajok között nincs átjárhatóság. Ez a különbségtétel vezetett végleges formájában az „alacsonyabb rendű fajok” kiirtásának, az „Endlösung”-nak a tervéhez.⁸

1.5. A második világháború utáni fejlemények

A náci ideológia elutasításának döntő szerepe volt a második világháború utáni időszak meghatározó fejleményében, az emberi jogok eszméjéhez való visszatérésben. Erre az a felismerés vezetett, hogy a jogok pozitivistá felfogása eszközként a hatalom segítségére volt az emberi jogok tartalmát képező értékek megsemmisítésében. Az alapjogok természetjogi alapjaihoz visszatérő felfogás szerint az emberi jogok attól függetlenül megilletik az embereket, hogy a tételes jogban megjelennek-e vagy sem.

Időközben - a Szovjetunió befolyása alatt álló közép- és kelet-európai országok kivételével, ahol az alapjogokra vonatkozó szocialista felfogás érvényesült - a szociális alkotmányozás is tovább folytatódott: korai példái az 1946. évi francia, az 1947. évi olasz alkotmány. A későbbi európai

---

⁸ Sári im. 18-21. o.

alkotmányozás fontosabb állomásai: a görög, a holland alkotmány módosításai, a portugál, a spanyol, a török alkotmány.

Ezekben az alkotmányokban az időközben elfogadott nemzetközi dokumentumok hatása tükröződik. A gazdasági, szociális, kulturális jogok nemcsak hogy tovább élnek, de új dimenzióban jelennek meg, ugyanis feltűnnek a szociális, illetve jóléti állam jellemzői. Ezen alkotmányok megerősítik az emberi-állampolgári jogok örök értékeit, az ember személyiségének, méltóságának védelmét, az egyenjogúság elvét. A klasszikus jogok mellett az egyén szociális biztonság iránti joga (és az állam ezzel kapcsolatos kötelessége) is megjelenik, továbbá diszkriminációs tilalmakat állítanak fel stb.⁹

1.6. A nemzetközi védelem kialakulása és fejlődése

Az emberi jogok nemzetközi jogi védelme a XIX. század második felében, illetve a két világháború között, a népszövetségi rendszer idején kezdődött. A XX. század második feléig a nemzetközi védelem meglehetősen töredezett volt: a védelem csupán a személyek meghatározott csoportjaira terjedt ki, területileg korlátozott volt, valamint nem terjedt ki az államok belső jogfejlődésében kialakult és szabályozott emberi jogok túlnyomó többségére. Ebben az időszakban az uralkodó felfogás szerint az emberi jogok védelme az államok belső joghatósága alá tartozott, az emberi jogi tárgyú nemzetközi egyezmények kivételt jelentettek e szabály alól.

A második világháborút követően, a nácizmus rémtettei miatt minőségi változás következett be az emberi jogok nemzetközi védelmében. Az ENSZ alapokmányának (1945) és az Emberi jogok egyetemes nyilatkozatának elfogadásával meghaladottá vált az a teória, amely szerint az emberi jogok védelme kizárólagosan az államok belső joghatósága alá tartozik. E dokumentumok elfogadásával új korszak kezdődött mind az emberi jogok, mind a nemzetközi kapcsolatok történetében.¹⁰

Az emberi jogok tiszteletben tartásának követelményét az ENSZ alapokmánya emelte nemzetközi jogi alapszabálynormává, ami azt jelenti, hogy az államoknak nem csupán belső joghatósági jogkörükben,

---

⁹ Sári im. 21-23. o.

¹⁰ Halmai-Tóth im. 66-67. o.

hanem nemzetközi kapcsolataikban is az emberi jogokat tiszteletben tartva kell eljárniuk. Az ENSZ alapokmányába foglalt elvekből következő részletes szabályok kinyilvánítása, és az emberi jogok nemzetközi jogi védelmének széles körű biztosítása érdekében az ENSZ Közgyűlése 1948. december 10-én elfogadta az Emberi jogok egyetemes nyilatkozatát. E dokumentum közgyűlési nyilatkozat formájában született meg, vagyis megalkotói nem kötelező és kikényszeríthető nemzetközi jogi normát fogadtak el. A nyilatkozat később az ENSZ alapokmánya autentikus értelmezéseként és az általános szokásjog részeként kötelező erejűvé vált.¹¹ Az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata megerősítette és értelmezte az ENSZ alapokmányának az emberi jogok tiszteletben tartásának követelményét kimondó alapnormáját, így ettől számíthatjuk, hogy az emberi jogok a nemzetközi együttműködés legitim tárgyaivá lettek.

Az emberi jogok nemzetközi védelmének második világháborút követő fejlődése az alábbiakkal jellemezhető:

- Az emberi jogoknak az ENSZ keretei közötti egyetemes védelme nem állta útját az emberi jogok regionális szabályozásának. Afrikában, Amerikában és Európában regionális szervezetek keretében jött létre emberi jogi tárgyú együttműködés.
- Az emberi jogok oszthatatlanságának és kölcsönös összefüggésének elve azt a felfogást jeleníti meg, miszerint az emberi jogok, illetve azok egyes csoportjai nemcsak, hogy nem állíthatók szembe egymással, de az egyik generációhoz tartozó jogok gyakorlása elképzelhetetlen a másik csoport garantálása nélkül.
- Az emberi jogi normák és a jogvédelem specializálódása vagy az egyének egy meghatározott körének jogait garantálja (pl. a Gyermek jogairól szóló egyezmény), vagy egy konkrét, emberi jogokat sértő magatartással szemben az általános emberi jogi szerződésekbe foglaltaknál nyújt kiterjedtebb védelmet (pl. A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény).
- Erőteljes tendencia az emberi jogi kötelezettségek végrehajtása feletti nemzetközi ellenőrzés hatékonyságnak növelése, illetve az erre irányuló eljárások megerősítése és

---

¹¹ Halmai-Tóth im. 139. o.

kiterjesztése.¹²

- A kifejtettek alapján elmondható, hogy korszakunk egyik globális jellemzője az emberi jogok gazdagodása, egyetemesevé és egységesülése. Az emberi jogok katalógusa az egyetemes és regionális nemzetközi dokumentumokban rögzítés révén nemzetközi és szupranacionális jogilag meghatározottá vált.¹³

2. Az alapjogi norma

2.1. Az alapjogok rendszere

A történelem különböző időpontjaiban létrejött alkotmányok, majd az elfogadott nemzetközi dokumentumok egymástól eltérő, többféle megfogalmazását adják azoknak a jogoknak, amelyeket alapvetőnek, nélkülözhetetlennek minősítenek az ember, az állampolgár, az emberi és polgári közösségek léte és fejlődése szempontjából. Attól függően, hogy a vizsgált alapvető jogok közül melyek álltak a társadalmi érdeklődés és az érvényesítés előterében, e jogoknak négy nagyobb generációját különböztetjük meg.¹⁴

Az első generációhoz sorolható egyéni jogosultságok legnagyobb részét a klasszikus alapjogok, elsősorban az államhatalom korlátozását jelentő jogok, mint a személyi szabadságjogok, a tulajdon, a szerződéskötés szabadsága, a törvény előtti egyenlőség, továbbá a politikai jogok alkotják. Ezek negatív jogok, mivel az államtól, ezen jogok kötelezettjétől elsősorban a be nem avatkozást követelik meg: az államnak tiszteletben kell tartania az emberek szabadságjogait. A második generációs jogoknak nevezett gazdasági, szociális és kulturális jogok megjelenése az állami szerepvállalás megváltozásának eredménye. Az állami beavatkozás követelménye először a törvényhozás szintjén jelent meg, majd egyre több állam alkotmányában az embereket megillető jogok között egyéni jogosultságként jelenítették meg az állam különböző gazdasági, szociális és kulturális kötelezettségeit. Az alkotmányfejlődéssel összhangban alapvető nemzetközi emberi jogi egyezmények születtek e jogok védelméről (Emberi jogok egyetemes nyilatkozatának 22-27. cikke,

---

¹² Halmai-Tóth im. 68-69. o.

¹³ Ádám im. 58-59. o.

¹⁴ Ádám im. 59. o.

Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya, Európai Szociális Karta). Az alapjogok harmadik generációjába sorolt igények a huszadik század második felében megjelent globális problémák: a „fejlett” északi és a „fejlődő” déli államok közötti különbségek, továbbá egyéb, az egyes államok keretei között megoldhatatlan nehézségek miatt jelentek meg (pl. békéhez való jog, fogyatékosok jogai, betegjogok stb.).¹⁵ A biológia, a genetika, az orvostudomány rohamos fejlődése elkerülhetetlenné teszi az ember életéhez, méltóságához és egyéb jogaihoz kapcsolódó, az alapjogok negyedik generációját alkotó ún. biogenetikai és biomedicinális normák kimunkálását, elismerését és fejlesztését.¹⁶

2.2. A gyermekjogok helye az alapjogok rendszerében

Tény, hogy a gyermek: ember. Az ember alapvető jogai természetesen megilletik a gyermekeket is. Ugyanakkor a gyermekek sajátos helyzete - elsősorban a biológiai (testi és szellemi) fejletlenségük - egyfelől megköveteli olyan sajátos jogok biztosítását, amelyek csak a gyermekekre vonatkoznak, a gyermekek speciális védelmét biztosítják, különösen a különböző jogok és érdekek ütközése esetén. Másrészt szükségessé teszi bizonyos jogok tartalmának világosabb meghatározását, és a gyermekek helyzetéhez igazítását.¹⁷

Eredendően a gyermek gondozása, nevelése, védelme a szülőre hárult. Az állam csak akkor lépett be a szülő-gyermek viszonyba, ha a szülő nem tudta, vagy nem akarta teljesíteni kötelességeit a gyermekkel kapcsolatban, melynek következtében annak élete, neveltetése súlyos veszélybe került. A második világháború után az állam szerepvállalása megváltozott: elkötelezte magát a család támogatására. A fejlett országok fokozatosan áttértek a család működését támogató gyermekjóléti ellátások rendszerére, így kívánva elősegíteni, hogy a szülő teljesíthesse kötelességeit a gyermek iránt.¹⁸

E fejlődés eredményeképp az államnak cselekvési kötelezettsége keletkezett a gyermekek

---

¹⁵ Halmai-Tóth im. 81-88. o.

¹⁶ Ádám im. 59. o.

¹⁷ Rózsás Eszter: Gyermekjogok. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2011. [a továbbiakban: Rózsás] 23. o.

¹⁸ Sári im. 282. o.

életfeltételeinek biztosítását, jólétük előmozdítását szolgáló intézkedések megtételére. Az állam gyermeki jogokra vonatkozó védelmi kötelezettsége magában foglalja, hogy pozitív intézkedésekkel gondoskodik az érvényesülésükhöz szükséges feltételek kialakításáról. A gyermeki jogok tehát az állami beavatkozás követelményét írják elő, ezért e jogok - időbeli megjelenésükből következően is - az alapjogok második generációjába, azon belül a szociális jogok közé tartoznak. Megjegyzendő azonban, hogy bizonyos gyermeki jogok, illetve a jogok egyes részelemei, összetevői inkább a szabadságjogokhoz közelítenek.¹⁹

2.3. Az alapjogok hazai forrásai

Az alapjogok elsődleges forrása az egyes államok alkotmányai. A modern polgári alkotmányok általában első, bevezető fejezeteiket szentelik az alapjogoknak, érvényesítve azt az alaptörvényi filozófiát, amely szerint az állam és a polgár viszonyában az utóbbi a meghatározó tényező.

Hatályos alaptörvényünk, Magyarország Alaptörvénye²⁰ a polgári alkotmányozás logikáját követi, és a Szabadság és felelősség című, XXXI cikkből álló részében rögzíti az alapvető emberi jogokat. Magyarország elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, és általános kötelezettséget vállal az alapjogok betartására és védelmére. Az Alaptörvény továbbá kiemeli, hogy az egyének bizonyos helyzetekben felelősséggel is tartoznak a társadalom felé, ezért az Alaptörvény egyes kötelezettségeket is megfogalmaz.

Az Alaptörvényben szabályozott alapjogok általában nem állnak meg önmagukban, a jogalkalmazás mindennapos gyakorlatában való érvényesülésükhöz még szükséges törvénybe foglalásuk is. Az Alaptörvény Szabadság és felelősség című részének I. cikke rögzíti, hogy az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, továbbá az egyes alapjogoknál már maga az Alaptörvény is utal arra, hogy a részletes szabályokat törvény határozza meg.

Az Alaptörvény és a törvények mellett az alapjogok lényeges forrásának számítanak az Alkotmánybíróság döntései is. Az Alkotmánybíróság működésének első éveiben kiemelt alkotmányos jelentőségű szabályokat, olyan szabályokat tehát, amelyek törvényekben jelentek meg, de az

---

¹⁹ Rózsás im. 23. o.

²⁰ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Alkotmánybíróság felfogása szerint alkotmányos jelentőségűnek számítottak. Így például a jogállamiság és jogbiztonság elvéből vezeti le az Alkotmánybíróság azokat az alkotmányban direkt módon meg nem fogalmazott büntetőeljárás garanciákat, amelyek az állam büntetőhatalmát korlátozzák, az állami önkényt kizárják [az érvényesített büntetőigény megfelelő időn belüli elbírálása - 49/1998. (XI. 27.) AB határozat].²¹ Kiemelt jelentőségű az Alkotmánybíróság 64/1991. (XII.17.) AB határozata,²² amely megállapította, hogy az államnak az alapjogok érvényesülésére vonatkozó kötelezettsége nem merül ki abban, hogy tartózkodjék a jogok megsértésétől, hanem gondoskodnia kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről is. Az alkotmánybíróági felfogás szerint ez az állam objektív intézményvédelmi kötelezettsége.²³

Az alapjogok érvényesülésének egyik nélkülözhetetlen feltétele, hogy az alkotmány egyértelműen és korszerűen határozza meg a korlátozás lehetőségét és határait. Az Alaptörvény Szabadság és felelősség című részének I. cikke szerint alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. *„Amint az alapjognak, a korlátozásnak is az alkotmányon kell nyugodnia. A korlátozás fogalmilag csak alkotmányos lehet. Az alkotmánnyal ellentétes korlátozás ugyanis már alapjogsértésnek minősül. A korlátozás lehetőségét, feltételeit, módját és terjedelmét vagy magának az alkotmánynak, vagy alkotmányi felhatalmazás alapján és keretek között törvénynek kell meghatároznia. Az alkotmányi vagy törvényi korlátozás csak általánosan előírt lehet és nem válthat ki visszaható hatályt. A korlátozás csökkenti az alapjog védelmi hatását, más alkotmányi értékek védelmében legitimálja az alapjogba való állami beavatkozást, szűkíti a jogosított igényeit és megnyilvánulási lehetőségeit.”*²⁴

Az Alkotmánybíróság az alapjogok törvényi korlátozásával, korlátozhatóságával kapcsolatban alakította ki az ún. szükségességi és arányossági tesztet.

Az alapjogok ma már szabályozásukat, sőt kikényszeríthetőségüket tekintve is egyre inkább nemzetközivé válnak. Az alapjogok döntő jelentőségű forrásai a nemzetközi dokumentumok,

²¹ <https://www.opten.hu/49-1998-xi-27-ab-hatarozat-j25161.html>, lekérdezés dátuma: 2016. április 28.

²² <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/417E9068C1A8AFC3C1257ADA00525A1F?OpenDocument>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

²³ Sári im. 33-34. o.

²⁴ Ádám im. 60. o.

szerződések, egyezmények stb., amelyek a törvényben történő becikkelyezésükkel, illetve kihirdetésükkel a belső jog részévé válnak, és kihirdetésük forrását tekintve törvényi szintű jogszabályoknak számítanak. Annak következtében azonban, hogy a belső joggal szemben elsőbbséget élveznek, a nemzetközi dokumentumok jogforrási értéke a törvényekénél magasabb, az Alaptörvéynél azonban alacsonyabb.²⁵

III. A gyermeki jogok nemzetközi szabályozása

1. Az általános gyermeki jogok megjelenése

A gyermek helyzete iránti nemzetközi jogi érzékenység megnyilvánulása nagyjából egyidős az általános emberi jogok nemzetközi jogi védelme szükségességének felismerésével. Azonban ez utóbbtól eltérően a gyermek sajátos jogalanyiséga, jogainak specifikus jellege folytán e jogok elismertetése hosszú és kitartó küzdelem eredménye. Az általános gyermeki jogok kiemelése, nemzetközi dokumentumokban való általános megfogalmazása az alapjogok történetének legújabb fejleményeihez tartozik. Egyes gyermekjogok nemzetközi dokumentumokban való megjelenése azonban jóval korábbra tehető.

A nemzetközi együttműködés kérdése a gyermekek helyzetét, érdekeinek és jogainak védelmét illetően a gyermekeket érintő, egy-egy állam határán túl terjedő, kirívó probléma kapcsán már a XX. század elején felvetődött olyan kérdésekben, mint például a gyermekkereskedelem, a prostitúció, a gyermekmunka elterjedése, a gyermekek egészségének védelme. 1924-ben a Nemzetek Szövetsége égisze alatt elfogadott ún. Genfi deklaráció²⁶ első ízben fogalmazta meg a gyermekek védelmének általános igényét, és az „emberiségnek” a gyermekekkel szembeni feladatait: „Az éhező gyermeket táplálni kell, a beteg gyermeket gyógyítani kell, a szellemi fejlődésben elmaradt gyermeket támogatni kell, a züllés útján levő gyermeket új útra kell téríteni, az árva és elhagyatott gyermeket összegyűjteni és támogatni kell”. A deklaráció nem tartalmaz semmiféle garanciát, nem szól az egyes államok felelősségéről sem, hanem néhány olyan elvet fogalmaz meg, amelyek követésével segíteni,

---

²⁵ Sári im. 35-36. o.

²⁶ www.nyf.hu/fakultas/szocped/segedanyagok/gyv_szovegyujt.DOC, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

illetve könnyíteni lehet a gyermekek sorsán. Az államok közötti együttműködés akkori szintjén másfajta szabályozásra lehetőség nem is volt, minden államnak saját határain belül kellett gondoskodni e problémák megoldásáról.²⁷

2. A Gyermek jogairól szóló egyezmény elfogadásáig vezető út

2.1. A második világháború utáni fejlemények - az ENSZ által elfogadott egyetemes és általános dokumentumok

Az emberi jogok, így a gyermekek jogai nemzetközi jogi szabályozása szempontjából új korszak a második világháború után kezdődött. Az átélt borzalmak a különböző államok kormányait és népeit arra kényszerítették, hogy összefogjanak és megmentsek a jövő nemzedéket a hasonló pusztításoktól. Az ENSZ létrehozásával kialakult az az intézményesített rendszer, amelynek keretein belül lehetővé vált a nemzetközi együttműködés kialakítása, általában az emberi jogok és ezen belül a gyermekek jogainak védelme területén.

Először az 1948. évi Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata²⁸ fogalmaz meg néhány, a gyermekek védelmének szempontjából is fontos tételt. A nyilatkozat 25. cikkében elismeri az anyaság és a gyermek különleges segítséghez és támogatáshoz való jogát, továbbá megfogalmaz minden gyermeket megillető olyan legalapvetőbb jogot, mint az egészségének és jólétének biztosítására alkalmas életszínvonalhoz való jog (élelemhez, ruházathoz, lakáshoz, orvosi gondozáshoz, valamint a szükséges szolgáltatásokhoz való jog). A nyilatkozat nem enged semmiféle megkülönböztetést a gyermekeket illetően. Ez nemcsak az okmány 2. cikkéből következik, amely általában az emberek közötti mindenféle diszkriminációt tiltja, hanem külön szól a gyermekek - akár házasságból, akár házasságon kívül született - teljes egyenlőségéről a szociális védelem területén (25. cikk). A nyilatkozat a gyermek jogainak és érdekeinek védelme szempontjából olyan fontos jogokat is deklarál, mint a családalapítás joga, a családnak joga a társadalom és az állam védelmére, a férfiak és a nők teljes jogegyenlősége a házasságban (16. cikk), az állampolgársághoz való jog (15. cikk), az oktatáshoz való jog, a szülők

---

²⁷ Ficzeréné Sirko Alexandra: A gyermek jogai és a nemzetközi jog. Állam-és Jogtudomány XXXVI. évfolyam 1994. [a továbbiakban: Ficzeréné] 315-316. o.

²⁸ http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/hng.pdf, lekérdezés dátuma: 2016. április 28.

elsőbbségi joga a gyermekeknek biztosítandó oktatás megválasztásában (26. cikk) stb.

Ugyan a nyilatkozat elfogadásának idején nem rendelkezett jogi erővel, a benne rögzített elvek megalapozták és sok vonatkozásban meghatározták a gyermek jogainak és érdekeinek védelmére irányuló nemzetközi együttműködés alakulását, valamint a gyermekek jogai nemzetközi jogi, illetve az államokon belüli jogi védelmének irányát és tartalmát.²⁹

Az ENSZ Közgyűlése 1966-ban fogadta el az emberi jogok általános védelmének szempontjából igen fontos alábbi két dokumentumot: A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányát,³⁰ valamint A gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmányát.³¹ E két egyezségokmány széles keretet nyújt a gyermek jogainak védelmére: ugyanakkor nem tartalmaz részletes szabályokat a gyermek - életkorához igazodó - fokozott védelméről.

Ezen alapvető jelentőségű dokumentumok két olyan vonása emelhető ki, amelyek a gyermek jogai védelme szempontjából különösen jelentősek, és amelyek meghatározó befolyást gyakoroltak a Gyermek jogairól szóló egyezmény kidolgozására. Az egyik: az emberi jogok nemzetközi védelme fejlődésének az a jellemzője, amely az emberi jogok fogalmi körébe tartozó jogok kibővülésében és egységében jut kifejezésre: a polgári és politikai jogok kiegészültek a gazdasági, szociális és kulturális jogokkal, és együtt, megbonthatatlan egységben alkotják napjainkban az emberi jogok katalógusát. A gazdasági, szociális és kulturális jogok elismerése (mint amilyenek pl. az egészséghez való jog, az oktatáshoz és a művelődéshez való jog) különösen jelentősek a gyermekek számára, mivel e jogok a biztosítékai annak, hogy a gyermek egyáltalán elérkezzék a felnőttkorba, amikor megilletik a polgári és politikai jogok is.

Az emberi jogok nemzetközi védelme fejlődésének másik döntő vonása a diszkrimináció tilalma az emberi jogok biztosítása során: azaz az a követelmény, hogy az emberi jogokat mindenki részére, minden megkülönböztetés nélkül, tehát fajra, színre, vallásra, politikai vagy más véleményre, nemzeti vagy társadalmi származásra, születésre és egyéb helyzetre való tekintet nélkül kell

---

²⁹ Ficzeréné im. 316-317. o.

³⁰ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97600008.TVR, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

³¹ <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/202>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

biztosítani.

Miután sok gyermeket a világ számos államában a diszkrimináció már születésük pillanatában sújtja (mint a faji diszkrimináció vagy a házasságon kívül született gyermek hátrányos jogállása), az emberi jogok biztosításával kapcsolatban a diszkrimináció tilalma alapelvének kimondása a gyermek számára létfontosságú. A gyermeket élete első időszakában, felnőtté válásáig, fokozott védelemben kell részesíteni, és a pozitív diszkrimináció eszközeivel kell biztosítani, hogy a gyermeki emberi jogokat élvezhesse.³²

A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya kifejezésre juttatja a család jelentőségét a társadalomban, valamint jogosultságát a megfelelő védelemre a társadalom és az állam részéről, továbbá a gyermekekkel szembeni kötelezettségek és felelősség megoszlását a társadalom, az állam és a család között. A gyermekek gondozásáért, neveléséért való felelősséget azonban a családra hárítja. A két egyezségokmány elismeri a házasságkötés szabadságát és a családalapítás jogát, a házastársak egyenjogúságát a család ügyeiben és a gyermekek vonatkozásában, külön hangsúlyozva, hogy a házasság felbontása esetén gondoskodni kell a gyermekek szükséges védelméről (A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya 23. cikke; A gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya 10. cikke).

A gyermeket megillető konkrét jogok közül A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya rögzíti a gyermek születése utáni azonnali anyakönyvezéshez és az állampolgársághoz való jogát (24. cikk). Külön szól a fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben alkalmazandó bánásmódról: fiatalkorú személyek ügyében a bírósági eljárásnak tekintettel kell lennie az életkorra és az átnevelésükhöz fűződő érdekekre (14. cikk. 4. pontja). A 10. cikk 3. pontja szerint a fiatalkorú elkövetőket a felnőttektől el kell különíteni, és részükre a koruknak, valamint a jogi helyzetüknek megfelelő elbánást kell biztosítani.

A gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya elismeri minden gyermek

---

³² Bokorné Szegő Hanna: A gyermek védelme a nemzetközi jogban. Acta Humana 1992. No. 9. [a továbbiakban: Bokorné] 4-5. o.

egészséges fejlődéséhez való jogát úgy, hogy a fiatalkorúak védelmén és segítésén túl az anyaság, a szülő anyák védelmét is biztosítja. Külön rögzíti a gyermekek és fiatalkorúak jogát a gazdasági és társadalmi kizsákmányolással szembeni védelemre származásukra és egyéb körülményekre tekintet nélkül. Ezért büntetni rendeli a gyermekek és fiatalkorúak olyan munkára történő alkalmazását, amely káros az erkölcsükre vagy az egészségükre, életveszélyes, vagy akadályozza rendes nevelésüket, másfelől kötelezi az államokat arra, hogy állapítsák meg azt a korhatárt, amelyen alul a fizetett gyermekmunka tilos és törvényileg büntetendő (10., 12. cikk).³³

2.2. Egyes speciális dokumentumok

Az 1948. évi Emberi jogok egyetemes nyilatkozatát követően a gyermekek helyzetének, jogi védelmének követelménye a nemzetközi jogi szabályozás önálló tárgyává válik. Ez a folyamat elsősorban a gyermeket érintő egy-egy konkrét kérdés nemzetközi síkon való rendezésével folytatódik. Néhány olyan nemzetközi dokumentum lát napvilágot, amelyekben egy-egy gyermekcsoportot, illetve gyermekeket érintő különösen égető problémára keresik a megoldást. Ekként 1949. december 2-án az ENSZ Közgyűlése jóváhagyta Az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomásáról szóló egyezményt,³⁴ amelynek az a célja, hogy megakadályozza a bevándorló nők és gyermekek kiszolgáltatottságából adódó esetleges prostituálttá válását.

A nemzetközi kapcsolatok intenzív fejlődésével, az addig nem tapasztalt méretű migráció megjelenésével felszínre kerültek a családi kapcsolatokkal összefüggő, a gyermekeket érzékenyen érintő problémák, - mint a kiskorú gyermek elhelyezése, tartása, kapcsolattartás stb. - azokban az esetekben, amikor a házasság felbomlott és az egyik szülő más országban él. E kérdések megoldása a szoros nemzetközi együttműködés nélkül elképzelhetetlen. Első lépést a problémák megoldására a New Yorkban, 1956. június 20-án kelt A tartásdíj külföldön való behajtása tárgyában született egyezmény³⁵ és a Gyermektartási kötelezettség tárgyában hozott határozatok elismeréséről és

---

³³ Ficzeréné im. 320-321. o.

³⁴ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95500034.TVR, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

³⁵ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95700053.TVR, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

végrehajtásáról Hágában, 1958. április 15-én aláírt egyezmény³⁶ jelentette, amelynek célja, hogy megkönnyítse a tartásdíjhoz való hozzájutást abban az esetben, ha a tartásdíj megfizetésére kötelezett személy külföldre távozott.

Említendő továbbá A rabszolgaság, a rabszolga kereskedés, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában Genfben, 1956. szeptember 6-án megkötött egyezmény,³⁷ amely a nők és gyermekek személyes szabadságának védelmére irányult. Az egyezmény azzal a céllal jött létre, hogy megszüntessen minden olyan intézményt és gyakorlatot, amelynél fogva 18 éven aluli fiatakorút a személyének és munkájának kihasználása céljából a szülője vagy a gyámja harmadik személynek adhatott át, illetve fiatakorú nő pénzbeli vagy természetbeli szolgáltatás ellenében eljegyezhető vagy férjhez adható.³⁸

Az 1950-es évektől kezdődően mind jobban érezhetővé válik a nőkkel szemben még mindig tapasztalt diszkrimináció megszüntetésére irányuló nemzetközi együttműködés. Néhány nemzetközi jogi okmány születik azzal a céllal, hogy a nők helyzetének egy-egy konkrét területen (politikai, gazdasági és kulturális élet) történő javulásával egyidejűleg kedvezően változzon helyzetük a családi viszonyokban is, pozitív hatást kiváltva ezáltal a gyermekek jogainak biztosítása terén is. Kiemelendő az 1967. november 7-én az ENSZ által elfogadott A nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés felszámolásáról szóló nyilatkozat és az 1979. december 18-án elfogadott A nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény.³⁹ E dokumentumokban a gyermekek jogainak védelme szempontjából különösen fontosak az alábbi rendelkezések: mindkét szülő jogi helyzetének azonossága a gyermekekkel szembeni jogokban és kötelességekben, függetlenül a családi állapotuktól, a gyermekek érdekeinek mindenkor figyelembevétele, a kiskorú eljegyzésének és a házasságkötésének érvénytelenítése, valamint a házasságkötési alsó korhatár kötelező meghatározása.

A gyermek vallási nevelésének a kérdése szintén a nemzetközi jogi szabályozás egyik részkérdésévé

---

³⁶ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=96500007.TVR, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

³⁷ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95800018.TVR, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.
Ficzseréné im. 317. o.

³⁹ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=98200010.TVR, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

vált. Így az 1960. december 14-én elfogadott Egyezmény az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről,⁴⁰ többek között a gyermekek erkölcsi és vallási neveléséhez való jogáról rendelkezik. E jog érvényesítésére elismeri a szülők, illetve a törvényes képviselők szabadságát arra vonatkozóan, hogy gyermekeik számára saját belátásuk szerint választhassanak iskolát.

A regionális fegyveres konfliktusok kirobbanása továbbra is napirenden tartja a nők és a gyermekek helyzetének a kérdését. Az ENSZ Közgyűlése által 1974. december 14-én elfogadott Nyilatkozat a nők és gyermekek védelméről rendkívüli állapot és fegyveres konfliktus idején elítéli a nők és gyermekek ellen irányuló minden elnyomást, a kegyetlen és embertelen bánásmód minden formáját. Kijelenti továbbá, hogy a fegyveres küzdelem körülményei közé kerülő vagy megszállt területen élő nők és gyermekek nem foszthatók meg a menedéktől, élelemtől, orvosi segítségtől vagy egyéb elidegeníthetetlen jogtól.

A határok megnyitásával, a mozgásszabadság kiszélesítésével nagymértékben nőtt a gyermekek külföldre kerülésének lehetősége. A kétoldalú nemzetközi megállapodások nem jelentettek kellő garanciát arra, hogy a gyermekek külföldre vitele és ottani tartózkodása minden esetben jogszerű, és nem sérti a gyermek, illetve valamelyik szülő jogos érdekét, illetve jogait. Ennek kivédésére irányul az 1980. október 2-án Hágában kötött, A gyermek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló egyezmény.⁴¹ Az egyezmény alapvető célja, hogy megakadályozza a gyermekek jogellenes külföldre vitelét és elrejtését, védve a gyermeket az ezzel járó káros hatásoktól és következményektől, másrészt hogy biztosítsák a gyermek felett felügyeleti joggal felruházott személyek felügyeleti és kapcsolattartási jogainak védelmét. Az egyezmény tartalmazza azokat a jogi és eljárási feltételeket, amelyek lehetővé teszik a külföldre elvitt és ott elrejtett gyermek felkutatását és visszahozatalát.⁴²

A fiatalkorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló, 1985. november 29-én kelt 40/33-as ENSZ közgyűlési határozat lefekteti a fiatalkorúak igazságszolgáltatásának alapjait. A Pekingi Szabályok néven is ismert dokumentum alapelvi

---

⁴⁰ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=96400011.TVR, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁴¹ <http://patent.org.hu/hagai.egyezmény.pdf>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁴² Ficzeréné im. 321-323. o.

preambulumában kiemeli, hogy a tagállamok törekedjenek a fiatalkorú és családja jólétének előmozdítására, csökkentsék a jogi beavatkozás szükségességét, biztosítsák a törvénnyel összeütközésbe került fiatalkorú eredményes és humánus kezelését. Fiatalkorúak esetében elsődleges cél a megelőzés, a széles körű szociális biztonság megteremtésével úgy, hogy lehetőség szerint a büntető igazságszolgáltatás által okozott érdeksérelem minimális legyen. A nemzeti jogrendszereknek ajánlja a speciálisan fiatalkorú elkövetőkre alkalmazható szabályozás kialakítását, intézkedések, testületek létrehozását a fiatalkorúak jogainak és érdekeinek képviselőjére. Az igazságszolgáltatás beavatkozása esetén nemcsak a bűncselekmény körülményeire és súlyosságára kell tekintettel lenni, hanem a fiatalkorú körülményeire és szükségleteire, valamint a társadalom érdekeire is. A minimumszabályok legfontosabb, és a tagállamokra legjobban ható kitétele az, hogy a fiatalkorú terheltek vonatkozásában a személyi szabadság korlátozására csakis a legsúlyosabb bűncselekményi körben kerülhet sor végső eszközként, gondos mérlegelés után, és a lehető legrövidebb időtartammal. A pusztán büntető jellegű megközelítés nem lehet elfogadható. Nem lehet a fiatalkorút személyes szabadságától megfosztani, kivétel ez alól, ha súlyos, személy elleni, erőszakos bűncselekményt hajtott végre, vagy ha ismétlődően követ el más súlyos bűncselekményeket, és ilyen esetekben is csak akkor, ha nem mutatkozik más, alkalmasabb eszköz (17. és 19. cikk). Ezzel párhuzamosan az alternatív intézkedések széles választékának kell rendelkezésre állnia, hogy a szabadságelvonás elkerülhető legyen. A próbára bocsátás, a közhasznú munka, a kártalanítás és az okozott kár helyreállítása, a csoportos tanácsadáson való részvételre kötelezés mind-mind alternatív szankciónak minősül a Pekingi Szabályok rendszerében.⁴³

A szülői gondoskodást nélkülöző gyermekcsoportra vonatkozóan 1986. december 3-án az ENSZ Közgyűlése elfogadta A gyermekek védelmére és jólétére vonatkozó társadalmi és jogi alapelvekről szóló nyilatkozatot.⁴⁴ A nyilatkozat abból az alapelvből indul ki, hogy a gyermek jóléte, gondozása és nevelése szempontjából a családnak és a rokoni kapcsolatoknak kiemelkedő szerepe van, éppen ezért ezeknek mindenkor elsőbbséget kell biztosítani. A gyermek saját szülei gondoskodásán kívüli elhelyezésére kizárólag a gyermek érdekében kerülhet sor akkor, ha a gyermek szülei nem tudják

---

⁴³ Igaz Barbara-Kenese Attila: A gyermekbűnözők, avagy a büntethetőségi korhatár kérdései, http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/igaz_barbara__kenese_attila__a_gyermekbunozok%5Bjogi_forum%5D.pdf, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁴⁴ <http://www.un.org/documents/ga/res/41/a41r085.htm>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

nevelni, vagy nem megfelelő módon gondoskodnak róla. Ilyen esetben a gyermek gondozása a gyermek szüleinek rokonára, más helyettesítő nevelőre vagy örökbefogadóra bízható, és csak szükség esetén jöhet szóba más megfelelő intézmény. Sem a nevelőszülői elhelyezés és örökbefogadás, sem más alternatív megoldás nem foszthatja meg a gyermeket attól, hogy tudomást szerezzen származásáról, hacsak ez nem ellenkezik a gyermek érdekével. Biztosítani kell a gyermek vér szerinti szüleihez történő visszatérése lehetőségét. A nyilatkozat külön szól a gyermek jogáról a névhez, az állampolgársághoz és a törvényes képviselőhöz.⁴⁵

2.3. A gyermek jogairól szóló nyilatkozat

A gyermek jogainak nemzetközi jogi szabályozása szempontjából különösen jelentős helyet foglal el az 1959. november 20-án az ENSZ Közgyűlése által elfogadott, A gyermek jogairól szóló nyilatkozat,⁴⁶ amely világosan és egyértelműen megfogalmazza a gyermek helyzetének sajátosságait, és ebből adódóan a gyermek érdekeinek és jogai védelmének szükségességét. A nyilatkozat bevezetője szerint a gyermek fizikai és szellemi fejlettsége miatt különös biztosítékokat és gondozást igényel, beleértve a megfelelő védelmet, mind születése előtt, mind születése után. A gyermekeket megillető jogokat tekintve a nyilatkozat néhány alapelvet emel ki, nevezetesen a bármilyen alapon történő diszkrimináció alkalmazásának teljes kizárását (1. elv), a gyermek érdekének döntő szerepét a nyilatkozatban megfogalmazott jogok biztosítására irányuló intézkedések meghozatalánál, valamint azt, hogy a gyermek védelme és segélyezése minden körülmények között elsőbbséget élvez (2. és 8. elv).

A nyilatkozat felsorolja azokat a jogokat, amelyek minden gyermeket feltétel nélkül megilletnek. Ezek: az állampolgársághoz való jog (3. elv), az egészséges fejlődéshez és növekedéshez való jog, amely magában foglalja mind a gyermek, mind az anya különleges gondoskodásához és védelméhez való jogát a gyermek születése előtt és után, a megfelelő táplálkozáshoz, lakáshoz, orvosi szolgáltatásokhoz, szórakozáshoz való jog (4. elv), az oktatáshoz való jog, amely ingyenes és kötelező legalább elemi iskolai fokon (7. elv). Továbbá a védelemhez való jog az elhanyagolás, kegyetlenség

---

⁴⁵ Ficzeréné im. 323-324. o.

⁴⁶ <http://www.gyengenlatogyermekek.hol.es/docs/nyilatkozat.pdf>, lekérdezés dátuma: 2016. április 28.

és kizsákmányolás minden formájával szemben, a gyermekkereskedelemmel, a gyermeknek bizonyos korhatár elérése előtti, valamint a gyermek fejlődése szempontjából káros hatással járó munkával való foglalkoztatással szemben, valamint minden olyan gyakorlattal szemben, amely faji, vallási vagy más megkülönböztetést táplál (9. elv). A nyilatkozat megfogalmaz továbbá néhány olyan feltételt is, amely nélkül a gyermek személyiségének teljes és harmonikus fejlődése nem lehetséges. Ilyen az erkölcsi és az anyagi biztonság, a szülői gondoskodás, különösen az anyával való kapcsolat. A kisgyermeket - amennyiben nem állnak fenn különleges körülmények - nem lehet elszakítani anyjától (6. elv). Különös törődést és gondoskodást kívánnak a fizikailag, szellemileg vagy társadalmilag hátrányos helyzetben lévő, valamint család nélküli és megfelelő ellátásban szűkölködő gyermekek (5. és 6. elv).

Bár a nyilatkozatban felsorolt, a gyermeket megillető jogok biztosítására - a dokumentum jellegénél fogva - az okmányt elfogadó államok kormányait nem lehetett kötelezni, azonban politikai jelentősége volt, mivel irányt szabott a gyermekek helyzetének javítására irányuló jogalkotásnak mind nemzetközi, mind pedig nemzeti szinten. A nyilatkozat azzal, hogy felszólította a kormányokat, hatóságokat, szülőket és a társadalmi szervezeteket, hogy ismerjék el a gyermeket megillető jogokat és tegyenek meg mindent ezeknek a jogoknak a megtartására, komoly lépést jelentett az átfogó nemzetközi együttműködés kialakítása útján a gyermek jogai védelmének biztosítása érdekében.⁴⁷

3. A Gyermek jogairól szóló egyezmény

A nemzetközi együttműködés kérdése a gyermekekre vonatkozó nemzetközi jogi szabályozás területén a második világháború utáni időszakban folyamatosan és állandóan napirenden van, az együttműködés kialakulásának folyamata - ha lassan is - de mind konkrét formákat ölt. A fentiekben elemzett speciális nemzetközi dokumentumok kétségkívül fontos alapot képeznek a gyermek jogainak és érdekeinek védelme szempontjából, azonban az elfogadott nemzetközi okmányok nagyobb része ENSZ közgyűlési nyilatkozat formájában jelent meg, így nem tartalmaz kötelezettségeket, és nem biztosítja az ezek teljesítésére irányuló kikényszerítés lehetőségét. Másrészt, még mindig elég szűken határozzák meg a gyermeket megillető, védendő jogok körét,

---

⁴⁷ Ficzeréné 318-319. o.

továbbá nem eléggé tükrözik a gyermek speciális igényeit és ezek érvényesítésének sajátosságait. Szükség volt tehát egy olyan nemzetközi dokumentumra, amely magában foglalja az eddig elfogadott nemzetközi okmányokból még hiányzó szempontokat, illetve követelményeket. Ennek törekszik eleget tenni az ENSZ Közgyűlése által 1989. november 20-án, New York-ban elfogadott a Gyermek jogairól szóló egyezmény,⁴⁸ amely több szempontból is kiemelkedő jelentőségű. Alapvetően fontos az, hogy egyezmény jellegénél fogva kötelezi a dokumentumot aláíró államokat arra, hogy a benne foglaltakat komolyan vegyék, ellenkező esetben számolniuk kell a be nem tartásért kilátásba helyezett kedvezőtlen jogi következményekkel. Ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy az okmányban elismert jogok biztosítását az államok alapvetően ígéret formájában vállalják, és kevés olyan jogot találunk benne, amelyek biztosítását illetően az államokra kifejezetten felelősség hárulna. Igen sokszor szerepel az egyezményben „a rendelkezésre álló eszközöket figyelembe véve”, „lehetőségekhez képest”, „minden intézkedést megtesznek” kitétel, amelyek egyértelműen gyengítik az államokat terhelő cselekvési kényszer terhét.⁴⁹

Mindezek ellenére a Gyermek jogairól szóló egyezmény a gyermek jogaira vonatkozó legjelentősebb nemzetközi okmány, amely egyetemes, és az alanyok körét illetően speciálisan a gyermekek jogaival foglalkozik, átfogóan szabályozva a jogok széles körét. Az egyezményt az USA kivételével a világ minden államában ratifikálták.

3.1. A gyermek fogalma

Messzemenő hatása van az egyezményhez csatlakozott államok belső jogrendjére a gyermek személyiségi jogai nemzetközi okmányban való rögzítése. Az egyezmény a gyermek jogainak szabályozásánál a gyermek autonóm személyiségének elismeréséből indul ki, és ennek megfelelően szabályozza az őt megillető jogok körét, valamint e jogok érvényesítésének garanciáit.

Az 1. cikk rendelkezésének megfelelően gyermek a 18. életévét be nem töltött, kiskorú személy, kivéve, ha a rá alkalmazandó szabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri. Ebből következik, hogy a különböző államok belső joga tartalmazhat olyan szabályokat, amely a nagykorúság

---

⁴⁸ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99100064.TV, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁴⁹ Ficzeréné 324-325. o.

elnyerését e korhatár elérése előtt teszik lehetővé.

Az 1. cikk nem határozza meg a kezdeti időpontot, vagyis azt, hogy a fogamzástól vagy a születéstől kezdve tekintendő-e valaki gyermeknek (azaz embernek). Ennek leginkább az élethez való joggal kapcsolatban lehet jelentősége, ugyanis az egyezmény számos rendelkezése nehezen lenne alkalmazható a meg nem született gyermekekre. Azonban az egyezmény preambuluma az 1959-es A gyermek jogairól szóló nyilatkozatra utalva megállapítja, hogy a gyermeknek különös védelemre van joga születése előtt és után egyaránt. Az egyezmény tehát nem foglal állást az abortusz kérdésében, amely állásfoglalás bármely megoldás (engedélyezés vagy tilalom) mellett az országok bizonyos köre számára elfogadhatatlanná tette volna az egyezményt.⁵⁰

3.2. A kötelezettek és kötelezettségeik jellege

Az egyezmény tükrözi azt a szemléletet, hogy valamely jogosultat megillető joggal szemben mindig másnak a kötelességei állnak. A 4. és az 5. cikk fogalmazza meg általánosan, hogy kit és milyen jellegű kötelezettségek terhelnek a gyermek védelmével és jogainak biztosításával kapcsolatban, a 18. cikk pedig a kötelezettek és kötelezettségek egymáshoz való viszonya tekintetében nyújt eligazítást. A kötelezettek két fő csoportja: az állam, illetve az állam szervei, a hatóságok, a másik csoport pedig a szülők, illetve a felügyeleti jogot gyakorló más személyek, a gyámok, nevelőszülők stb.

Az államok kötelezettségei a 4. cikk alapján különböznek aszerint, hogy a polgári és politikai, vagy a gazdasági, szociális és kulturális jogok csoportjába tartozó jog biztosításáról van-e szó. Az utóbbi csoportba tartozó jogokkal kapcsolatos kötelezettség annyival korlátozottabb, hogy ezt csak a „rendelkezésre álló erőforrások határai között” kell teljesíteni. Ez a rendelkezés a polgári és politikai, valamint a gazdasági, szociális és kulturális jogok jogi jellege közötti különbségtétel fenntartását jelenti, lényegesen gyengítve a gazdasági, szociális és kulturális jogok védelmét.

Az egyezmény egyértelműen leszögezi, hogy a felelősség a gyermekek neveléséért és jogaik

---

⁵⁰ Weller Mónika: A gyermek jogai a nemzetközi egyezmények alapján. ELTE-ÁJK Jogi tanulmányok 1. évfolyam 1. szám, Budapest, 1995. [a továbbiakban: Weller] 298-299. oldal

biztosításáért elsősorban a szülőket, illetve a gyermek törvényes képviselőjét terheli. Az államok az 5. cikk alapján kötelesek tiszteletben tartani a szülők és a gyermekért felelős egyéb személyek gyermekneveléssel kapcsolatos jogait és kötelezettségeit. A 18. cikk értelmében az államoknak segítséget kell nyújtani a gyermeknevelési feladatok teljesítéséhez, többek között gyermekjóléti intézmények és szolgáltatások biztosításával. A gyermeknevelés a szülők közös felelőssége. Az államoknak törekedniük kell ezen elv megismertetésére, továbbá a 42. cikknek megfelelően a felnőttek és a gyermekek körében is meg kell ismertetniük az egyezmény elveit és rendelkezéseit. Az állam tehát felelős annak biztosításáért, hogy a gyermek védelmére elsődlegesen köteles személyek teljesíteni tudják feladataikat.

A szülők és a gyermekért törvényesen felelős személyek joga és kötelessége, hogy elősegítsék az egyezményben foglalt jogok érvényesítését. A gyermeknek - képességei fejlettségének megfelelően - jogai gyakorlásához tanácsokat és útmutatást kell nyújtaniuk. Tekintettel arra, hogy koránál fogva a gyermek nem képes önállóan élni a számára biztosított jogokkal, az egyezmény 3. cikke alapelveként írja elő az állam és szervei számára a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembe vételét. Ugyanakkor a gyermek neveléséért és fejlődéséért felelős szülőket ezen feladataik teljesítése során is a gyermek mindenek felett álló érdekének kell vezetnie. A gyermek jogainak és érdekeinek prioritása, a gyermek alárendelt és kiszolgáltatott helyzetből való kiemelése olyan alapelv, amely végighúzódik a szülők és a gyermek közötti viszonyokat szabályozó normákban. Sem a szülők, sem az állam és szervei nem tehetnek olyan lépéseket, amelyek a gyermek érdekeivel ellentétesek lennének, illetve maradéktalanul nem vennék figyelembe azokat.⁵¹

3.3. Alapelvek

Alapelveknek azok az általános rendelkezések tekinthetők, amelyek az egyezmény minden rendelkezését áthatják, amelyeket minden egyes rendelkezés alkalmazásakor figyelembe kell venni, és amelyek vitás esetekben eligazítást nyújthatnak. Ilyen elveket fogalmaz meg a 2. és a 3. cikk, nevezetesen a diszkrimináció tilalmát és a gyermek mindenek felett álló érdekét. A diszkrimináció tilalma számos nemzetközi egyezmény rendelkezéséhez hasonlóan elsősorban az egyezményben

---

⁵¹ Weller im. 299-300. o.

biztosított jogok gyakorlásával, érvényesítésével kapcsolatos hátrányos megkülönböztetés tilalmát jelenti. A többi egyezménytől eltérően a 2. cikk a faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származás, vagyoni helyzet, cselekvőképtelenség, születési vagy egyéb helyzet szerinti diszkrimináció mellett védelmet biztosít bármely formában megnyilvánuló megkülönböztetéssel és megtorlással szemben, amely a gyermeket szülei, törvényes képviselői vagy családtagjai részéről jogi helyzete, tevékenysége, vélemény nyilvánítása vagy meggyőződése miatt érhetné.

A gyermek mindenképp felett álló érdeke az állami hatóságok döntéseit vezérlő elv. Az állami szerveknek biztosítaniuk kell a gyermek jólétéhez szükséges védelmet és gondoskodást akár a szülőkkel szemben is, de nem hagyhatják figyelmen kívül a gyermek azon érdekét, hogy családban nevelkedjen. Ekként a gyermek elválasztása a családjától csak legvégső eszközként alkalmazható, ha más eszközök nem vezetnek eredményre (bővebben szól erről a 9. cikk).⁵²

3.4. Polgári és politikai jogok

A 6. cikk biztosítja az élethez való jogot („minden gyermeknek veleszületett joga van az életre”). Ez a rendelkezés váltotta ki a legtöbb vitát, a gyermek fogalmával is összefüggésben. A magyar fordításban a „veleszületett” jogként történő meghatározás sokkal inkább kizárja, hogy ez a jog tartalmazza vagy tartalmazhatja a magzat élethez való jogát. Az eredeti angol szövegben az „inherent” kifejezés szerepel, amely inkább a jog természetes velejáróságát, elválaszthatatlanságát jelenti, és nyitva hagyja a kérdést, hogy a gyermeket mikortól illeti meg ez a jog. Ez a gyermek fogalmának meghatározásától függ, azonban látható, hogy az egyezmény a „gyermekség” kezdetét nem határozza meg. A magzat jogáról tehát az egyezmény hallgat, csak a preambulum tér ki a születés előtti védelem szükségességére is.

Az egyezmény továbbá tartalmaz olyan, a gyermekeket is megillető jogokat, amelyek korábban általában a társadalmak felnőtt tagjait illették meg. A 13-15., valamint a 17. cikkek a véleménynyilvánítás és az információhoz jutás szabadságát, a gondolat-, a lelkiismeret- és a

---

⁵² Weller im. 300-301. o.

vallásszabadságot, valamint az egyesülési és a békés gyülekezési jogot biztosítják, figyelembe véve a tömegtájékoztatási eszközök jelentős szerepét. E jogok gyakorlása általában csak mások jogainak védelmében, a közrend, közbiztonság, közérkölc, közegészség érdekében korlátozható, ugyanúgy, mint a felnőttek esetében. A gondolat-, a lelkiismeret- és a vallásszabadság kapcsán az egyezmény hangsúlyozza a szülők jogát, hogy a gyermeket fejlettségének megfelelően irányítsák a szabadságjogok gyakorlása során. A 17. cikk szerint az egyezményben részes államok elismerik a tömegtájékoztatási eszközök feladatának fontosságát, és gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, különösen azokhoz, amelyek jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják. E téren tehát a gyermekre ártalmas hatások kiszűrésére, a pozitív hatások és lehetőségek hasznosítására törekednek. A 16. cikk rendelkezik a gyermek magánéletének, családjának, lakásának, levelezésének, becsülete és jóhíre sérthetlenségének tiszteletben tartásáról, és védelmet biztosít az önkényes vagy törvénytelen beavatkozással szemben. Az egyezmény rendelkezik továbbá a gyermeknek a pihenéshez és a szabadidő eltöltéséhez, a korának megfelelő játékhöz és szórakoztató tevékenységhez való jogáról, valamint a kulturális és művészeti életben a szabad részvételhez való jogáról (31. cikk).

A véleménynyilvánításhoz való jog speciális esetét szabályozza a 12. cikk. Az egyezmény ugyanis felruhazza a gyermeket azzal a joggal, hogy beleszólhasson az őt érintő ügyekbe. Az egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon nyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni. Ebből a célból lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.⁵³

3.5. A gyermek identitásával kapcsolatos jogai

A 7. és a 8. cikk rendelkezik az anyakönyvezésről, a névhez és az állampolgársághoz - megszerzéséhez

---

⁵³ Weller im. 301. o.

és megtartásához - való jogról, és az államok által ezek érvényesítése érdekében teendő intézkedésekről. A gyermeknek joga van családi kapcsolatai megtartásához is, valamint ahhoz, hogy lehetőleg szülei neveljék fel. Az egyezmény elismeri minden gyermek jogát személyazonosságának - ideértve állampolgársága, neve, családi kapcsolatai - tiszteletben tartásához és megtartásához. A családi kapcsolatokban rejlő identitáson túl védi az egyezmény 30. cikke a sajátos helyzetben lévő, kisebbségekhez tartozó gyermekek kisebbségi identitását is.⁵⁴

3.6. A családi élettel kapcsolatos jogok

Az egyezmény abból indul ki, hogy a család a társadalom alapvető egysége, a gyermek jólétének és fejlődésének természetes környezete. Ezért meg kell, hogy kapja azt a segítséget és védelmet, amelyre szüksége van ahhoz, hogy szerepét maradéktalanul betölthesse. Különösen fontos a család környezete a gyermek személyiségének harmonikus kibontakozásában. Az egyezmény 9. cikk 1. pontja kimondja: a gyermeket szüleitől, ezek akarata ellenére, ne válasszák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek mindenképp felett álló érdekében szükséges. Ilyen értelmű döntés szükséges lehet bizonyos különleges esetekben, például akkor, ha a szülők durván kezelik vagy elhanyagolják gyermeküket, illetőleg ha különválva élnek és dönteni kell a gyermek elhelyezéséről. Ezekben az esetekben valamennyi érdekelt félnek lehetőséget kell adni az eljárásban való részvételre és véleményük ismertetésére. A 12. cikk szerint a gyermek véleményét (korának és érettségi fokának megfelelően) figyelembe kell venni a gyermeket érintő kérdésekben, különösen az elhelyezéséről, családi kapcsolatairól döntő eljárásokban.

Abban az esetben, amikor a gyermek mindkét szülőjétől vagy ezek egyikétől külön él, joga van személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tartani velük, hacsak ez érdekével nem ellenkezik. Ha az elválasztás az állam által fogantatosított intézkedés következménye (pl. letartóztatás, szabadságvesztés töltése), a gyermeknek joga van ahhoz, hogy ismerje az érintett szülő tartózkodási helyét (9. cikk 4. pont). Sem az erre irányuló kérelem benyújtása, sem a tartózkodási helyre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozatala nem lehet hátrányos a gyermekekre nézve. A gyermeknek

---

⁵⁴ Weller im. 302. o.

joga van a szüleivel való személyes kapcsolattartáshoz akkor is, ha a szülők különböző államokban élnek. Az államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy tiszteletben tartják a gyermek és szülei mozgásszabadságát, azaz azt a jogukat, hogy bármely országot - beleértve a sajátját is - elhagyják, és oda visszatérhessenek (10. cikk 2. pont). Ezt a jogot csak a törvényben meghatározott esetekben lehet korlátozni (pl. közrend, közérkölc, valamint mások jogainak és szabadságjogainak védelme érdekében). Ugyanakkor az egyezmény szerint az államok kötelezettséget vállalnak arra is, hogy a gyermekek törvényellenes külföldre való utazását és ott-tartását megakadályozzák (11. cikk 1. pont). Jelentősek az egyezmény azon rendelkezései is, amelyek védelmet biztosítanak a gyermek számára a kizsákmányolás, az erőszak, a rossz bánásmód, durvaság, az elhanyagolás bármely formája ellen (19., 32., 34., 36. cikkek), történjen az a családon belül, a családban nevelkedő gyermekkel szemben szülei részéről, vagy a családi környezetet nélkülöző gyermek esetén bárki részéről is. A 19. cikk tehát tekintettel van arra, hogy a családi kapcsolatok fennállása alatt a gyermek a családjával, szüleivel szemben is védelemre szorulhat az erőszak, durvaság, elhagyás, elhanyagolás és kizsákmányolás különböző formái miatt. Az egyezmény e jelenségek elleni védelem érdekében rendeli törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedések meghozatalát és szociális programok kidolgozását.⁵⁵

3.7. A családtól megfosztott gyermekek különleges védelme

A családon kívül rekedt gyermek jogainak védelmére az egyezmény legalkalmasabbnak tekinti az olyan nevelési formákat, amelyek leginkább pótolják a családi környezetet. Ilyenek az örökbefogadás, valamint a családban való elhelyezés. Csak ezek hiánya esetén jöhet számításba a gyermekintézményben való elhelyezés. A családhelyettesítő nevelési formák kiválasztásánál különösen törekedni kell „a gyermek nevelésében megkívánt folyamatoság”-ra, továbbá figyelembe kell venni a gyermek nemzetiségi, kulturális és nyelvi származását (20. cikk 3. pont).

Mivel a családi környezetet nélkülöző gyermek számára legalkalmasabbnak az egyezmény az örökbefogadást tekinti, külön szakaszban (21. cikk) szabályozza az örökbefogadás alapvető feltételeit, különös tekintettel a gyermek külföldön való örökbefogadására. Alapelv az, hogy az örökbefogadásnak csak a gyermek érdekében lehet helye. Az örökbefogadás létrejöttéhez az ügyben

---

⁵⁵ Weller im. 302. o.

érdekelt személyek beleegyezése szükséges, és az illetékes hatóság engedélye nélkülözhetetlen. Ennek kiadására csak akkor kerülhet sor, ha meggyőződtek arról, hogy ez a gyermek érdekeit szolgálja, és figyelemmel a gyermek szüleivel, rokonaival és törvényes képviselőivel kapcsolatos helyzetre, a gyermek örökbe adható. A gyermek örökbefogadása elsősorban saját országában engedélyezhető, a külföldre történő örökbeadásra csak akkor kerülhet sor, ha a gyermek származási országában nem helyezhető el gondozó vagy örökbefogadó családban, vagy nem nevelhető megfelelően. A gyermek külföldön való örökbefogadásánál az állam köteles gondoskodni arról, hogy a gyermek az örökbefogadással ne kerülhessen előnytelenebb helyzetbe annál, mint amilyenbe hazai örökbefogadásnál kerülne, továbbá arról, hogy a gyermek külföldi elhelyezése ne járjon jogtalan haszonszerzéssel az ebben résztvevő személyek számára.⁵⁶

3.8. Egészségügyi, szociális és kulturális jogok

A 24. cikkben az államok elismerik a gyermek lehető legjobb egészségi állapothoz, orvosi ellátáshoz való jogát, és az egyezmény meghatároz az ennek biztosításához szükséges néhány konkrétabb feladatot. Az egyezmény rögzíti továbbá, hogy a részes államok megtesznek minden alkalmas, hatékony intézkedést annak érdekében, hogy megszüntessék a gyermekek egészségére káros hagyományos szokásokat. A 26. cikk biztosítja a társadalombiztosítási juttatásokhoz és a szociális biztonsághoz való jogot, ami összefügg a 27. cikkben biztosított, a megfelelő fejlődést lehetővé tevő életszínvonalhoz való joggal. A megfelelő életszínvonal megteremtése elsősorban a szülők feladata. Az állam - a rendelkezésre álló erőforrások keretei között - segíti a szülőket e jog érvényesítésében, valamint a gyermek és az eltartásáért felelős személyek körülményeinek figyelembe vételével szociális juttatásokat biztosít. Továbbá elősegíti a gyermektartásdíjak behajtását a szülőktől vagy a gyermekkel szemben pénzügyi felelősséggel tartozó bármely más személytől, saját területükön és külföldön egyaránt.

A 28. cikk rendelkezik az oktatáshoz való jogról, amelynek gyakorlásához az államoknak biztosítani kell a kötelező és ingyenes alapfokú oktatást, elő kell segíteni a lehetőleg ingyenes középfokú oktatást, a felsőoktatásba való bejutást, a pályaválasztási tanácsadást és a rendszeres

---

⁵⁶ Weller im. 303. o.

iskolátogatást. A fegyelmet a gyermek méltóságának és jogainak tiszteletben tartásával kell fenntartani az iskolában, így például nem alkalmazható testi fenyítés. Az oktatás céljaként a 29. cikk meghatározza a gyermek személyiségének kibontakozását, képességeinek lehető legteljesebb kifejlesztését, továbbá az emberi jogok, a megértés és a béke, a szülők, a nyelv és a kultúra, valamint a természeti környezet iránti tisztelet tudatosítását. Az egyezmény egyik alapelve, a diszkrimináció tilalma érvényes az oktatásra is. A kulturális jogok körében megemlíthető még a kisebbségi kultúra gyakorlásához való jog (30. cikk), valamint a kulturális és művészeti életben való részvétel szabadsága (31. cikk).⁵⁷

3.9. A társadalom támadásai és káros hatásai elleni védelem

A 36. cikk rendelkezik a káros hatásoktól és kizsákmányolástól való védelemtől általában, a 32-35. cikkek pedig e káros hatások leggyakoribb formáit nevezik meg. A 32. cikk biztosítja a gazdasági kizsákmányolás, továbbá az egészségtelen és káros munkavégzés elleni védelmet, utalva a foglalkoztatás alsó korhatára meghatározásának, a munkaidő és a foglalkoztatás feltételei szabályozásának szükségességére, a részletes szabályok helyett azonban egyéb nemzetközi okmányokra utal.

A 33. cikk a kábítószeres fogyasztástól és a kábítószer-kereskedelemben való részvételtől való védelmet írja elő az állam kötelezettségeként, a 34. cikk a nemi erőszak és nemi kizsákmányolás (a prostitúciót és a pornográfia) elleni védelemtől rendelkezik, a 35. cikk alapján pedig az államok a gyermekrablás és a gyermekkereskedelem megakadályozására kötelesek intézkedéseket tenni.⁵⁸

3.10. A különleges helyzetben lévő gyermekek számára biztosított jogok és védelem

Külön szól az egyezmény a menekült státusban lévő gyermekek védelméről. E kérdés napjainkban a tömeges migráció miatt különleges jelentőséggel bír, hiszen sok ezer gyermek kényszerült hazája elhagyására. Az egyezmény szerint az abban elismert jogokat, valamint azok védelmét, illetve

---

⁵⁷ Weller im. 303-304. o.

⁵⁸ Weller im. 304. o.

humanitárius támogatást más országokból bevándorolt gyermek menekültként való elismerésével kapja meg. A 22. cikk a menekült gyermekek és a menekültek gyermekei számára biztosítja a menekülteket a nemzetközi okmányok alapján megillető védelmet és támogatást, előírja a családegyesítéshez szükséges adatok felkutatása terén a nemzetközi együttműködést, illetve a családegyesítés sikertelensége esetén a családtól megfosztott gyermekekével azonos gondoskodás biztosítását. A háborús konfliktusok által veszélyeztetett gyermekek védelmét biztosítja a 38. cikk a nemzetközi humanitárius jog szabályaira utalva, és az ellenségeskedésekben való közvetlen részvétel lehetőségét (elsősorban a besorozást értve ez alatt) a 15. életévüket betöltöttekre, azok közül is elsősorban az idősebbekre korlátozza. A 15 éves korhatárral a kidolgozás során számos állam nem értett egyet, hiszen az egyezmény a 18 éven aluliakra vonatkozik.

Az egyezmény első ízben teszi nemzetközi jogi szabályozás tárgyává a szellemileg és testileg fogyatékos gyermek jogait. A 23. cikk szerint a szellemileg vagy testileg fogyatékos gyermeknek emberi méltóságát biztosító, önfenntartását előmozdító, a közösségi életben való tevékeny részvételét lehetővé tevő, teljes és tisztességes életet kell élnie. Az egyezmény tehát elismeri a gyermekek e csoportja helyzetükből adódó sajátos szükségleteinek jogosságát, és erre való tekintettel a különleges gondozáshoz való jogukat. Az államok kötelesek a fogyatékos gyermekek szüleinek, gondviselőinek helyzetét figyelembe véve megfelelő segítséget nyújtani. Az államok feladata lehetőleg ingyenesen gondoskodni arról, hogy a fogyatékos gyermek valóban részesülhessen oktatásban, képzésben, egészségügyi ellátásban, gyógyító-nevelésben, munkára való felkészítésben és szabadidő-tevékenységben oly módon, hogy ezek biztosítsák személyisége lehető legteljesebb kibontakoztatását kulturális és szellemi területen egyaránt. Az egyezmény hangsúlyozza a nemzetközi együttműködés jelentőségét a fogyatékos gyermekek egészségügyi ellátásával, pszichológiai és funkcionális kezelésével kapcsolatos kérdésekben. Külön kitér a fogyatékos gyermekeknek arra a csoportjára, amely állapota miatt sajátos kezelésben és külön elhelyezésben kell, hogy részesüljön. Ezeknek a gyermekeknek joguk van arra, hogy a kezelést és az elhelyezéssel kapcsolatos minden körülményt időszakosan felülvizsgálják (25. cikk).

A már említett 30. cikk a kisebbségek, illetve a nyelvi kisebbségek számára biztosítja a kultúra és a vallás szabad gyakorlásához és a nyelvhasználathoz való jogot.

A 37. cikk a szabadságtól megfosztott gyermekek védelméről rendelkezik. A gyermeket nem lehet kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni. Gyermekként elkövetett bűncselekményekért sem halálbüntetést, sem szabadlábra helyezés lehetőségét kizáró életfogytiglan tartó szabadságvesztést nem lehet kiszabni. A szabadságtól megfosztást (őrizetben tartást, letartóztatást, vagy szabadságvesztés-büntetést) bűncselekmény elkövetése esetén csak végső esetben és a legrövidebb időre szabad alkalmazni. A szabadságtól megfosztott gyermeknek az emberséges és az életkorának megfelelő szükségleteit figyelembe vevő bánásmódot biztosítani kell (ahogy minden helyzetben tiltott az embertelen és megalázó bánásmód). A szabadságtól megfosztott gyermeket a felnőtt elkövetőktől el kell különíteni, továbbá joga van levelezés és látogatások útján kapcsolatban maradni családjával. Nagyon fontos garancia a gyermek szabadságelvonásának törvényességével kapcsolatban a gyors jogorvoslathoz és a jogsegélyhez való jog.

Külön rendelkezik az egyezmény azoknak a gyermekeknek a jogairól, akiket bűncselekmény elkövetésével gyanúsítanak, vádolnak, vagy bűnösnek nyilvánítanak (40. cikk). Először is, az ilyen gyermeknek joga van a megfelelő bánásmódhoz, amely nem gátolja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését, nem gyengíti mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, és amely figyelemmel van a korára, valamint a társadalomba való beilleszkedése és építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességére. Ennek érdekében az államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeket gyanúsítani, vádolni és bűnösnek nyilvánítani csak olyan bűncselekmény elkövetése esetén lehessen, amely az elkövetés idején a hazai, illetve a nemzetközi jog szerint bűncselekménynek minősült. A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított gyermeknek joga van olyan biztosítékokra, mint az ártatlanság védelme, joga van továbbá ahhoz, hogy a legrövidebb időn belül tájékoztassák az ellene emelt vádról. Védelme előkészítéséhez és benyújtásához jogsegélyre vagy bármely más alkalmas segítségre jogosult, joga van továbbá az ügy késedelem nélküli, pártatlan fórum által történő elbírálásához ügyvédjének vagy egyéb tanácsadójának és - ha ez a mindennek felett álló érdekével nem ellentétes - szüleinek vagy törvényes képviselőinek jelenlétében. Tilos kényszeríteni a maga elleni tanúskodásra, illetve beismerő vallomástételre, a vád és a védelem tanúinak egyenlő feltételeket kell biztosítani. Ha bűncselekmény elkövetésében bűnösnek nyilvánítják, megilleti a

jogorvoslati jog, valamint szükség esetén díjmentes tolmácsolás biztosítása, a magánélet teljes mértékű tisztelőben tartása az eljárás minden szakaszában. Az egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy a fent említett jogok biztosítása érdekében kidolgozzák a megfelelő törvényeket és eljárásokat, illetve létrehozzák a szükséges fórumokat, továbbá megállapítják azt a legalacsonyabb életkort, amelyen alul a gyermekkel szemben a bűncselekmény elkövetésének vélelme kizárt. A részes államok intézkedéseket tesznek a gyermek ügyeinek nem bírósági eljárásban való kezelésére, valamint az emberi jogok és törvényes biztosítékok teljes mértékben történő következetes betartására. Végül rendelkezéseket kell hozniuk a gondozással, az irányítással és a felügyelettel, a tanácsadással, a próbára bocsátással, a családi elhelyezéssel, általános és szakmai oktatási programokkal és nem intézményes megoldásokkal kapcsolatban annak érdekében, hogy a gyermekek számára jólétüknek megfelelő, valamint helyzetükhöz és az elkövetett bűncselekményhez mért elbánást lehessen biztosítani.

Az elhanyagolás, a kizsákmányolás, a durva bánásmód, a kínzás vagy a kegyetlen, embertelen, megalázó büntetések vagy bánásmód bármely formájának, illetőleg a fegyveres konfliktusok áldozatává vált gyermek rehabilitációjáról rendelkezik a 39. cikk, a gyermek társadalomba való beilleszkedése megkönnyítése érdekében.⁵⁹

3.11. Ellenőrzési, végrehajtási mechanizmus

Az egyezmény szerint az államok kötelesek megtenni minden szükséges intézkedést a gyermek jogainak biztosítása érdekében. A végrehajtást tíztagú független szakértőből álló testület, a Gyermek Jogainak Bizottsága⁶⁰ ellenőrzi, amely a részes államok által az egyezményben vállalt kötelezettségek teljesítése területén elért előrehaladás vizsgálatára alakult meg. Ennek a szervnek a feladata az államok által beterjesztett jelentések vizsgálata. A 44. cikk értelmében ugyanis a részes államok az egyezménynek az adott államra vonatkozó hatálybalépése után két éven belül, majd ezt követően ötévenként jelentést tesznek az egyezményben (és a Fakultatív Jegyzőkönyvekben) elismert jogok érvényesítése érdekében elfogadott intézkedésekről és e jogok gyakorlásában elért előrehaladásról.

---

⁵⁹ Weller im. 304-306. o.

⁶⁰ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A jelentéseknek rá kell mutatniuk az egyezményben említett kötelezettségek maradéktalan teljesítését gátló tényekre és nehézségekre. A jelentéseknek elegendő adatot kell tartalmazniuk ahhoz, hogy a Bizottság pontos képet alkothasson az egyezménynek az adott országban való végrehajtásáról. A Bizottság az egyezményben részes államoktól kiegészítő felvilágosításokat kérhet az egyezmény végrehajtásával kapcsolatban. A Bizottság tevékenységéről a Gazdasági és Szociális Tanács útján kétévenként jelentést terjeszt a Közgyűlés elé. A részes államok jelentéseiket széles körben terjesztik saját országukban.⁶¹

A Bizottság évente három alkalommal ülésezik Genfben egy-egy hónap időtartamra. Az első három héten a tagállamok kormányainak képviselőivel folytatnak konzultációt a jelentéseik alapján, majd az utolsó héten a következő ülést készítik elő. Ezekon az előkészítő megbeszéléseken civil szervezetek és ENSZ-szervezetek képviselői, szakértők, ombudsmanok és gyermekek is részt vesznek. A kormányzatokkal folytatott konzultáció után az adott ország jelentéstevői - a titkárság munkatársainak segítségével - a jelentések és a civilekkel folytatott párbeszéd alapján összeállítják a záró észrevételek és ajánlások tervezetét, amelyet a Bizottság tagjai konszenzussal hagynak jóvá.⁶² A Bizottság a záró észrevételei összeállítása során úgy alakítja ki ajánlásait, hogy figyelembe veszi a jelentést tevő állam szociális és gazdasági helyzetét, valamint az egyezményben vállalt kötelezettségek teljesítését befolyásoló minden egyéb körülményét.⁶³ Napjainkra a Bizottság munkájának köszönhetően több száz záró észrevétel született, amelyek részletesen tartalmazzák azt, hogy az egyezményt ratifikáló országok a megtett intézkedéseikkel milyen előrehaladást értek el a vállalt kötelezettségek végrehajtásában, ugyanakkor milyen téren jelentkeznek elmaradások, mely hiányosságokat szükséges orvosolni.⁶⁴

A 45. cikk értelmében az egyezmény hatékony végrehajtásának előmozdítása és a nemzetközi együttműködés elősegítése céljából az ENSZ szakosított intézményei, az UNICEF és más szervei jogosultak képviseltetni magukat az egyezmény olyan rendelkezéseinek végrehajtásával kapcsolatos vizsgálatok során, amelyek feladatkörükbe tartoznak. A Bizottság az előbbi szerveket, vagy bármely

---

⁶¹ Weller im. 306. o.

⁶² Lux Ágnes: Tükör és/vagy görbe tükör? Magyarország a Gyermekjogi Bizottság előtt, Esély 2015/4. szám, 6. o. http://www.esely.org/kiadvanyok/2015_4/2015-4_1-2_Lux_Tukor_GorbeTukor.pdf, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁶³ Lux im. 19. o.

⁶⁴ Lux im. 6. o.

más, általa alkalmasnak tartott szervezet felhívhatja, hogy szakmai véleményt adjanak az egyezmény végrehajtásáról a feladatkörükbe tartozó területeken. Felhívhatja a szakosított intézményeket, hogy jelentést terjesszenek elé az egyezmény végrehajtásáról a tevékenységi körükbe tartozó területeken. A Bizottság - ha szükségesnek tartja -, megküldheti a szakosított intézményeknek, az UNICEF-nek és az egyéb illetékes szervezeteknek az egyezményben részes államok bármely olyan jelentését, amelyben tanácsot vagy technikai segítséget kérnek, illetőleg jelzik, hogy ilyenre szükségük van. Ehhez mellékelheti az említett kéréssel vagy jelzéssel kapcsolatos észrevételeit és javaslatait is.

A Bizottság az egyezmény 44. és 45. cikkének végrehajtása során beszerzett adatokon alapuló általános jellegű javaslatokat és ajánlásokat is tehet. Ezeket az általános jellegű javaslatokat megküldi minden érdekelt részes államnak és felhívja rájuk a Közgyűlés figyelmét, adott esetben mellékelve hozzájuk az egyezményben részes államok észrevételeit.⁶⁵

3.12. A Gyermek jogairól szóló egyezményhez csatolt fakultatív jegyzőkönyvek

A fakultatív jegyzőkönyvek kiegészítik a már meglévő szerződéseket. „Fakultatívak”, hiszen az ezekben vállalt kötelezettségek nagyobb igényeket támaszthatnak, mint az eredeti egyezményben foglaltak, így az államoknak egymástól függetlenül kell dönteniük arról, hogy vállalják-e ezen kötelezettségeket. A fakultatív jegyzőkönyvek saját jogon is szerződésnek minősülnek, és a fő szerződés részes államai aláírhatják, csatlakozhatnak hozzájuk, vagy ratifikálhatják őket.

Hogy megfékezzék a gyermekek világszerte előforduló bántalmazását és kizsákmányolását, az ENSZ Közgyűlése 2000-ben elfogadta a Gyermek jogairól szóló egyezmény két fakultatív jegyzőkönyvét annak érdekében, hogy hatékonyabban léphessenek fel a gyermekek fegyveres konfliktusokba történő bevonása, valamint a szexuális kizsákmányolása ellen. A gyermekek fegyveres konfliktusokban való részvételéről szóló Fakultatív Jegyzőkönyv kimondja, hogy a 18 év alatti gyermekeket nem szabad katonai szolgálatra kötelezni. Ezzel 15 évről 18 évre emelte a katonai szolgálatra való behívásnak az egyezmény 38. cikkében meghatározott alsó korhatárát. Aki önkéntesen jelentkezik katonának, az sem lehet fiatalabb 16 évesnél. Így is érvényes azonban az a rendelkezés, amely szerint 18 évnél

---

⁶⁵ Weller im. 306. o.

fiatalabbak nem vehetnek részt harci cselekményekben. A Jegyzőkönyv 2002 februárjában lépett hatályba.

A gyermekkereskedelemről, gyermekprostitúcióról és gyermekpornográfiáról szóló Fakultatív Jegyzőkönyv tilalmazza az ilyennek minősülő cselekményeket, és arra szólítja fel az államokat, hogy szigorúan üldözzék és büntessék a kizsákmányolásnak ezen formáit. A Jegyzőkönyv 2002 januárjában lépett hatályba.

2011 decemberében egy harmadik fakultatív jegyzőkönyvet is elfogadott az ENSZ Közgyűlése (2014. április 14-én lépett hatályba), mely lehetővé teszi a gyermekek számára, hogy a Gyermekjogi Bizottsághoz közvetlenül is benyújthassák a gyermekjogok sérelme miatti panaszait, amennyiben a nemzeti szinten rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket kimerítették, vagy az nem áll rendelkezésre. A Bizottság ezután kivizsgálja a bejelentéseket, és intézkedések meghozatalára utasíthatja a kormányokat.⁶⁶

4. A gyermeki jogok regionális szabályozása

4.1. Az Európa Tanács keretében elfogadott dokumentumok

A második világháborút követően az emberi jogoknak az ENSZ keretei közötti egyetemes védelme mellett megjelenik a regionális szintű nemzetközi jogi szabályozás igénye. Így az 1949-ben megalakult strasbourg-i székhelyű Európa Tanács keretében is létrejött emberi jogi tárgyú együttműködés. Az Európa Tanács tagállamai által elfogadott dokumentumok közül az Emberi Jogok Európai Egyezményének, az Európai Szociális Kartának és a kapcsolódó dokumentumainak a gyermekek jogai és védelme szempontjából fontos rendelkezései kerülnek ismertetésre, valamint az újabban létrejött dokumentumok közül a kiemelten jelentősnek tekinthető Lanzarote-i Egyezmény kerül bemutatásra.

---

⁶⁶ <http://unicef.hu/a-gyermekjogi-egyezményhez-csatolt-fakultatív-jegyzokonyvek/>, lekérdezés dátuma: 2016. április 28.
<http://gyermekbarat.kormany.hu/agyermek-jogairol-szolo-egyezmény-fakultatív-jegyzokonyvei>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

4.1.1. Emberi Jogok Európai Egyezménye

Az Európa Tanács keretében kidolgozott, és Rómában, 1950. november 4-én elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezménye⁶⁷ céljának a demokratikus berendezkedés fenntartásához és működéséhez szükséges jogok biztosítását tekintették. A jogok között nincsenek kifejezetten a gyermekekre vonatkozóak, de van néhány olyan rendelkezés, amely összefüggésbe hozható a gyermekkorhoz kapcsolódó jogokkal. Az egyezmény, még ha nem is foglalkozik kifejezetten a gyermekek jogaival, a gyakorlatban igen hatékonyan befolyásolja az emberek családi életét, és ezen belül a gyermek helyzetének alakulását. Az egyezmény által biztosított jogvédelem, az egyéni panaszjog intézménye a leghatékonyabb mechanizmusnak tekinthető.

Az egyezmény 8. cikke szerint mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. E cikk értelmezésére több - a gyermek jogait érintő, illetve kifejezetten arra vonatkozó - bírósági döntés született. A családi élet tiszteletben tartása azt jelenti, hogy az állam lehetővé teszi a családi kapcsolatok normális, zavartalan fejlődését. A 8. cikk védi a családi kapcsolatokat az állami beavatkozástól, de bizonyos esetekben (különösen a gyermek és a szülő jogainak és érdekeinek ütközése esetén) az állam beavatkozhat, akár a családi kapcsolat megszakításával is. Ez a helyzet, ha a gyermek a családban fizikailag vagy erkölcsileg veszélyeztetett, ha a család felbomlik, örökbefogadás esetén, illetve az egészség, az erkölcs és mások jogai védelme érdekében is.

A család fogalmába legalább a legközelebbi rokonok beletartoznak, továbbá az egyezmény családfogalma nem tesz különbséget a „törvényes” és a „törvénytelen” család között. A 14. cikk szerint az egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani. Tehát a 14. cikk kifejezetten tiltja a diszkriminációt, azaz az olyan különbségtételt, amelynek nincs objektív és ésszerű alapja, vagy aránytalanság áll fenn az eszközök és az elérni kívánt cél között. A családon belül a gyermekek

---

⁶⁷ http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_HUN.pdf, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

egymáshoz viszonyított egyenlősége mellett új tendenciaként jelenik meg a szülői felelősség fogalma, amely a gyermek és a szülő közötti hagyományos alá-fölérendeltségi viszony, a szülői hatalom helyett a szülő jogait és kötelességeit együttesen fejezi ki. Az egyezmény 5. cikke ugyanis a házastársak egyenjogúságáról rendelkezik, miszerint a házastársaknak polgári jogi vonatkozásokban egyenlő jogaik vannak és felelősségük is egyenlő egymás közötti, valamint a gyermekeikkel való kapcsolataikban a házasság tekintetében, annak tartama alatt és felbontása esetében.

Az egyezmény 1. Kiegészítő Jegyzőkönyve (1952) rendelkezik az oktatáshoz való jogról: „senkitől nem tagadható meg az oktatáshoz való jog”. E negatív megfogalmazásból kitűnik, hogy elsősorban az oktatás szabadságát biztosítja az egyezmény. Az állam akkor tesz eleget kötelességének, ha biztosítja a létező oktatási intézmények igénybe vételének lehetőségét, valamint ha az engedélyezett és a tantervi követelményeknek megfelelő iskolában (akár magániskolában) folytatott tanulmányokat elismeri. A 3. cikk szerint senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni. Az oktatás során is biztosítani kell a gyermek 3. cikk szerinti emberi méltóságának védelmét. Továbbá tiszteletben kell tartani a gyermek 9. cikkben foglalt gondolatszabadságát, valamint a 10. cikkben foglalt véleménynyilvánítási, véleményalkotási szabadságát. Az egyezmény azt is biztosítja, hogy az iskola a családtól világnézetileg ne távolítsa el a gyermeket: az állam az oktatással kapcsolatos feladatai teljesítése során köteles tiszteletben tartani a szülők gyermekeik nevelésével kapcsolatos világnézeti meggyőződését. Az egyezmény 14. cikke az oktatás során is védelmet biztosít a diszkrimináció ellen.

Az egyezmény jelentősége nem is annyira benne foglalt emberi jogok katalógusában rejlik, hanem abban az intézményrendszerben és az ezen keresztül megvalósuló egyedülálló jogvédelmi mechanizmusban, amelyet az egyezmény 1998. november 1-jén hatályba lépett 11. Kiegészítő Jegyzőkönyve létrehozott. Az államok közötti ügyek - amikor valamely szerződő fél a Bíróság elé terjeszti az egyezmény és az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvek rendelkezéseinek valamely másik szerződő fél részéről történt állítólagos megsértését - mellett megjelenik az egyéni panaszjog intézménye, amely a leghatékonyabb jogvédő mechanizmusnak tekinthető. Ettől kezdve ugyanis bármely természetes személy, nem-kormányzati szervezet vagy személyek csoportja, - akik vagy amelyek azt állítják, hogy az egyezményben vagy az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvekben biztosított

jogok valamely szerződő fél részéről történt megsértésének áldozatai - panaszt nyújthatnak be a strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bíróságához. Bár a Bíróság nem semmisíthet meg belső bírósági döntést - jogköre „csak” az egyezményben és a jegyzőkönyvekben foglalt jogok megsértésének megállapítására és kártérítés megítélésére terjed ki -, ez a jogvédelem lényegesen hatékonyabb az ENSZ emberi jogi intézményeinek jogvédelménél.

A gyermekjogok szempontjából eljárásilag jelentős tény, hogy az egyezmény nem írja elő a hazai jog szerinti cselekvőképesség szükségességét a panasz benyújtásához, így azt a kiskorúak is megtehetik, törvényes képviselőjük engedélye nélkül is. A gyermekek nevében szüleik vagy törvényes képviselőik addig nyújthatják be a panaszt a Bizottsághoz, amíg a szülői felügyeleti jogot gyakorolják.⁶⁸

4.1.2. Az Európai Szociális Karta és a kapcsolódó dokumentumok

Az öt elemből álló Karta-csomagnak magát az Európai Szociális Kartát⁶⁹ és a hozzá legszorosabban kapcsolódó további nemzetközi jogi-szociálpolitikai dokumentumokat nevezzük, melynek alkotóelemei a következők:

- az Európai Szociális Karta (Torino, 1961. október 18.), amelynek célja a szociális jogok diszkrimináció nélküli biztosítása, az életszínvonal javítása és a társadalmi jólét előmozdítása,
- a kiegészítő jegyzőkönyv az Európai Szociális Kartához (Strasbourg, 1988. május 5.)
- módosító jegyzőkönyv az Európai Szociális Kartához (Torino, 1991. október 21.)
- a kollektív panaszrendszer biztosításáról szóló kiegészítő jegyzőkönyv és
- a Módosított Európai Szociális Karta (Strasbourg, 1996. május 3.).

Amint azt az Európai Szociális Karta preambuluma 3. bekezdése rögzíti, e nemzetközi egyezmény bizonyos tekintetben az 1950. november 4-én, Rómában kelt Emberi Jogok Európai Egyezményéhez kapcsolódik. Figyelembe veszi, hogy a szociális jogokban való részesülést bőrszínre, nemre, vallásra,

---

⁶⁸ Rózsás im. 28-29. o.

⁶⁹ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99900100.TV, lekérdezés dátuma 2017. november 3.

politikai nézetre, nemzetiségre, vagy társadalmi származásra való tekintet nélkül kell biztosítani. Tartalmazza továbbá azt a deklarációt, hogy a ratifikáló államok a megfelelő intézmények és intézkedések kialakításával minden erőfeszítést megtesznek a lakosság életszínvonalának javítására és szociális jólétének előmozdítására. A Karta viszonylag rövid preambulumát az I. rész követi. Ez 19 pontban fogalmazza meg az alapvető szociális és gazdasági jogokat. Ezek olyan elvek, amelyekkel ellentétes intézkedéseket az államok nem hozhatnak.⁷⁰

A II. rész 19 olyan cikket tartalmaz, amely az I. részben foglalt 19 pontnak megfelelően meghatározza a szerződés által biztosított jogok megvalósítása érdekében az államok által vállalt feladatokat. A jogok alapvetően öt csoportba sorolhatók: a munkával kapcsolatos jogok, szakszervezeti jogok, a munkások és egyéb csoportok, köztük a gyermekek, az anyák és a család védelme, szakképzéssel kapcsolatos jogok, és a dolgozók szabad vándorlására vonatkozó jogok.

Az Európai Szociális Karta fontos jellemzője, hogy a részes államok választhatnak, a dokumentumban szereplő mely kötelezettségeket ismerik el magukra kötelezőnek. Feltétel azonban, hogy legalább tíz jog biztosítására kell kötelezettséget vállalniuk, amelyek közül ötnek a kijelölt hét jog - munkához való jog, szervezetalakítási jog, kollektív alkuhoz való jog, társadalombiztosításhoz való jog, szociális és egészségügyi segítséghez való jog, a család joga a szociális, jogi és gazdasági védelemre, a bevándorló munkások és családjuk joga a védelemre és a segítségre - közül kell kikerülnie.⁷¹

A gyermekvédelem szempontjából az Európai Szociális Karta 7., 16. és 17. cikkei jelentősek, így ezek ismertetésére kerül sor.

A 7. cikk a gyermekek és a fiatalok védelemhez való jogáról szól. E jog biztosítása érdekében a szerződő felek vállalják, hogy a munkára történő alkalmazáshoz szükséges minimális életkort - bizonyos kivételekkel - 15 évben határozzák meg, biztosítják, hogy egészségtelen munkakör esetén a minimális életkor magasabb legyen, illetve hogy a még kötelező oktatásban részesülő gyermekek ne kerüljenek olyan munkahelyekre, ahol őket megfosztják az oktatással járó előnyöktől. Ezen túl

---

⁷⁰ Könczei György: Mi is az Európai Szociális Karta? Fundamentum 1998. 3. szám. [a továbbiakban: Könczei] 135. o.

⁷¹ Halmai-Tóth im. 164-165. o.

biztosítják azt is, hogy szakmai képzésük érdekében a 16 évnél fiatalabb személyek munkaidejét szükségleteiknek megfelelően korlátozzák, valamint elismerik a fiatal dolgozók és ipari tanulók jogát a tisztességes bérré. A rendes munkaidő alatt a fiatalok szakmai képzésben eltöltött idejét, amennyiben az a munkaadó egyetértésével történik, a munkanap részének tekintik, továbbá biztosítják, hogy a 18 éven aluli dolgozóknak legalább három hét fizetett szabadság jusson évente, őket ne alkalmazzák éjszakai munkára, illetve hogy rendszeres orvosi felülvizsgálaton vegyenek részt. Ugyanezen cikk 10. bekezdésében szerepel még az az előírás, hogy a szerződő felek különleges védelmet biztosítanak a gyermekeket és fiatalokat különösen a munkavégzésük során érő fizikai és morális veszélyekkel szemben. A „különösen” kitétel azt mutatja, hogy az egyéb veszélyek elleni védelem is ezen rendelkezés hatálya alá tartozhat. A rendelkezés felölel minden megelőző-védő intézkedést a családon, az iskolán és a társadalom egészén belüli veszélyekkel, káros hatásokkal szemben (ideértve a családon belüli erőszakot, a nemi zaklatást, a kábítószer-függőséget, a fiatalkori bűnözést stb.) az iskolaköteles kor kezdetétől a felnőtté válásig.

A 16. cikk rendelkezik a család jogáról a szociális, jogi és gazdasági védelemre. Az Európai Szociális Karta a családot a társadalom alapvető egységeként határozza meg, és az ezzel kapcsolatos szükséges intézkedések meghozatalát írja elő. A 17. cikk szabályozza az anyák és gyermekek jogát a szociális és gazdasági védelemre, úgy, hogy az államok kötelesek a szükséges intézkedéseket megtenni, bizonyos szolgáltatásokat nyújtani és intézményeket fenntartani az anya és a gyermek gazdasági és szociális védelme érdekében.⁷²

A 16. és a 17. cikk rendelkezései tükrözik azt a szemléletet, hogy az egyén jóléte nem választható el a család jólététől, és a gyermek jóléte sem választható el az anya védelmétől, valamint a család jóléte nem bízható teljesen csak az egyén erőfeszítéseire. A 16. cikk felölel olyan széleskörű intézkedéseket és kérdéseket, mint az adózás rendszere, a lakáspolitikai, a lakásbérleti díjak aránya a családok jövedelméhez képest, családtámogatások, óvodák és nyári gyerektáborok üzemeltetése stb. Idetartozik a házastársak egyenlősége és a háztartást vezető házastárs munkája gazdasági értékének jogi elismerése is. Bizonyos családi pótlék vagy juttatási rendszer léte szükséges a 16. cikk teljesítéséhez, és ezt a juttatást nemcsak az állampolgároknak, hanem az Európai Szociális Kartában

---

⁷² Kőnczei im. 136-137. o.

részes minden állam olyan állampolgárainak is biztosítani kell, akik meghatározott ideje jogszerűen területükön tartózkodnak. A 17. cikk körébe olyan kérdések tartoznak, mint a leányanyák védelme (nem elég a diszkrimináció hiánya), az árvák, a hajléktalan gyermekek védelme, az örökbefogadás, sőt a fiatalkori bűnözők kezelése.⁷³

A kiegészítő jegyzőkönyvet az Európai Szociális Kartához (Strasbourg, 1988. május 5.) azért szövegezte meg és nyitotta meg ratifikálásra az Európa Tanács, hogy az Európai Szociális Karta által biztosított szociális és gazdasági jogokat újabb területekre terjessze ki. A kiegészítő jegyzőkönyv szövege logikailag követi, tartalmában pedig meghaladja az Európai Szociális Karta rendelkezéseit, viszont lényegesen elmarad a következő évtizedben megfogalmazott Módosított Európai Szociális Karta rendelkezéseitől. I. részében összefoglal négy alapvető rendelkezést, melyeket a II. részben fejt ki tétélesen. A négy új alapvető rendelkezés közül az első három a munka világára, a negyedik pedig a szociális területre vonatkozik.

Az Európai Szociális Kartában foglalt jogok védelmének ellenőrzési mechanizmusa eltér - a jogok jellegéből adódóan (is) - az Emberi Jogok Európai Egyezményében biztosított jogvédelmi rendszertől, de az Európai Szociális Karta ellenőrző szervei hivatkozhatnak az Emberi Jogok Európai Egyezménye joggyakorlatára is. A módosító jegyzőkönyv az Európai Szociális Kartához kiindulópontja a ratifikáló államok által kétévente megküldött országjelentés a vállalt rendelkezések végrehajtásáról. Emellett a Miniszteri Bizottság jelentést kérhet az azon rendelkezésekkel kapcsolatos helyzetről is, amelyet az érintett államok nem fogadtak el. Az országjelentést mindenképp a Független Szakértők Bizottsága vizsgálja meg, amely „következtetések” formájában megfogalmazza észrevételeit, és azokat megküldi az államok jelentéseivel együtt egyrészt a Kormánybizottsághoz, másrészt a Parlamenti Közgyűléshez. Amíg azonban a Független Szakértők Bizottsága a jelentést küldő tagállam jogrendszerének az Európai Szociális Karta előírásaival való pontos megfelelését vizsgálja, addig a Kormánybizottság figyelembe veszi az adott állam jelentéstételi időszakban meglévő szociális és gazdasági körülményeit. Figyelmeztetést vagy ajánlást végső soron a Kormánybizottság állásfoglalásának következtében a Miniszteri Bizottság ad, a szerződő államok kétharmados szavazati többségével hozott határozata formájában.

---

⁷³ Weller im. 332-333. o.

A kollektív panaszrendszer biztosításáról szóló kiegészítő jegyzőkönyv létrehozatala az Európai Szociális Karta előírásainak hatékonyabb betartatását szolgálja. A jegyzőkönyv rendelkezéseinek lényege, hogy az egyes tagállamok által ratifikált cikkekről szóló kormányzati jelentések mellett az Európa Tanács további információkhoz juthasson. Ennek érdekében az eddigi, kizárólag kormányzati munkára és kormányzati felelősségre alapozott jelentéstételi rendszert a jegyzőkönyv kiterjeszti a non-profit szférára is.

A Módosított Európai Szociális Kartát Strasbourgban, 1996. május 3. napján fogadták el. A Módosított Európai Szociális Karta és az Európai Szociális Karta viszonyát jellemzi, hogy a két okmány egyszerre hatályos. Azt az államot, amely ratifikálja a módosított dokumentumot, továbbra is köti a régi dokumentum, az egyik okmányról a másikra történő áttérés Európa-szerte fokozatosan zajlik. A Módosított Európai Szociális Karta preambuluma rögzíti, hogy az Európai Szociális Kartát korszerűsíteni szükséges, és tartalmának lényegét úgy kell módosítani, hogy figyelembe vegye azokat az alapvető szociális változásokat, amelyek a szöveg elfogadása óta következtek be. A Módosított Európai Szociális Kartának rendelkeznie kell mindazokról a jogokról, amelyek az Európai Szociális Kartában szerepelnek, továbbá amelyeket az 1988-as kiegészítő jegyzőkönyv garantált, és további jogokkal is bővíteni kell. A Módosított Európai Szociális Karta tehát megőrzi a korábbi dokumentumot, de bizonyos kiegészítéseket illeszt ahhoz. A kiegészítések a 20. cikktől kezdődően 12 további cikket jelentenek.⁷⁴

A Módosított Európai Szociális Karta a gyermekek és fiatalok védelemhez való jogára vonatkozó 7. cikke rögzíti, hogy a munkavállalás legalacsonyabb életkori határa 15 év, kivéve azokat a gyerekeket, akiket jogszabályban meghatározott könnyű munkával foglalkoztatnak anélkül, hogy az károsítaná az egészségüket, erkölcsüket és iskoláztatásukat. A munkavállalás legalacsonyabb életkori határa 18 év olyan foglalkozások esetében, amelyeket veszélyesnek vagy egészségtelennek nyilvánítottak. A még tankötelezettség alatt álló személyeket nem lehet úgy foglalkoztatni, hogy az megfosssa őket iskoláztatásuk teljes körű előnyeitől. A 18 év alattiak munkaidejét fejlődésüknek megfelelően kell korlátozni, különös tekintettel a szakképzés iránti szükségletükre. A fiatal munkavállalók és szakmunkástanulók méltányos díjazásra vagy más megfelelő juttatásokra jogosultak. A fiataloknak a

---

⁷⁴ Könczei im. 138-140. o.

munkáltató hozzájárulásával rendszeres munkaidőben történő szakképzését a napi munkaidő részének kell tekinteni. A 18 év alatti foglalkoztatottakat legalább évi négy hét fizetett szabadság illeti meg. A 18 év alattiak nem foglalkoztathatók éjszakai munkán, ez alól kivételt képeznek bizonyos foglalkozások, amelyeket nemzeti törvények vagy szabályok határoznak meg. A 18 év alattiaknak, akiket a nemzeti törvények vagy szabályok által előírt foglalkozásokban alkalmaznak, rendszeres orvosi ellenőrzés alatt kell állniuk.

A 16. cikk szerint a szerződő felek vállalják, hogy olyan eszközökkel mozdítják elő a család gazdasági, jogi és szociális védelmét, mint a szociális és családi juttatások, adózási megoldások, családi lakásjuttatás, az új házások támogatása és egyéb megfelelő eszközök. A 17. cikk értelmében a szerződő felek vállalják, hogy akár közvetlenül, akár állami és magán szervezetekkel együttműködve megteszik az összes megfelelő és szükséges intézkedést, melynek célja biztosítani, hogy a gyermekek és fiatalok, - figyelembe véve szüleik jogait és kötelességeit, - megkapják a szükséges gondozást, segítséget, iskoláztatást és képzést. Ezért az államok gondoskodnak olyan intézmények és szolgáltatások létesítéséről és fenntartásáról, amelyek elégségesek és megfelelnek ennek a célnak. A gyermekeket és a fiatalokat védelmezni kell az elhanyagolással, erőszakkal vagy kizsákmányolással szemben, továbbá az államnak védelmet és különleges segítyt kell nyújtania azon gyermekeknek és fiataloknak, akik ideiglenesen vagy véglegesen nélkülözik családjuk támogatását. Biztosítani kell a gyermekek és fiatalok ingyenes elemi és középfokú iskoláztatását, valamint azt, hogy rendszeresen járjanak iskolába.

4.1.3. A Lanzarote-i Egyezmény

Kiemelten fontosnak tekinthető a gyermekjogok terén az Európa Tanács 2007. október 25-én Lanzarote-ban aláírt Egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás elleni védelméről.⁷⁵ Az egyezmény létrehozását indokolta, hogy a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása aggasztó arányokat öltött mind nemzeti, mind pedig nemzetközi szinten, amely elleni küzdelem nemzetközi együttműködést igényel.

---

⁷⁵ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1500092.TV, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A preambulomot követően az egyezmény megfogalmazza az elérni kívánt célokat: a gyermekek szexuális kizsákmányolásának és szexuális bántalmazásának a megelőzése, valamint az ezek elleni harc, a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás gyermekkorú áldozatai jogainak a védelme, továbbá a nemzeti és nemzetközi együttműködés előmozdítása a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása ellen. Annak érdekében, hogy az egyezmény rendelkezéseit a felek (az Európa Tanács tagállamai és az egyezmény többi aláírója) hatékonyan végrehajtják, az egyezmény rendelkezik egy specifikus megfigyelő mechanizmus létrehozásáról. Az egyezmény alkalmazását a Felek Bizottsága kíséri figyelemmel, amely a feleket az egyezményben képviselő személyekből áll. A Felek Bizottsága megkönnyíti az információk, tapasztalatok és jó gyakorlatok összegyűjtését, elemzését és kicserélését az államok között, továbbá véleményt nyilvánít az egyezmény alkalmazásával kapcsolatos kérdésekben.

Az egyezmény alapelveként rögzíti, hogy a feleknek meg kell tenniük a szükséges jogalkotási vagy egyéb intézkedéseket annak érdekében, hogy megakadályozzák a gyermekek szexuális kizsákmányolásának és szexuális bántalmazásának minden formáját, továbbá, hogy megvédjék a gyermekeket. A feleknek intézkedésekkel kell ösztönözniük a gyermekek jogvédelmével kapcsolatos tudatosságot azoknak a személyeknek a körében, akik munkájuk során rendszeresen kapcsolatba kerülnek gyermekekkel az oktatásban, az egészségügyben, a szociális védelemben, a bírósági és a rendészeti szektorokban, valamint a sport- kulturális és szabadidős tevékenységek terén. Ezen személyeknek megfelelő ismeretekkel kell rendelkezniük a gyermekek szexuális kizsákmányolásának és szexuális bántalmazásának a témakörében. A gyermekeknek az általános- és középiskolai oktatásban életkori sajátosságaiknak megfelelő tájékoztatást kell kapniuk a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás kockázatairól, és arról is, milyen eszközökkel védhetik meg magukat. A feleknek ösztönözniük kell a gyermekek részvételét olyan állami politikák, programok vagy egyéb kezdeményezések kidolgozásában és végrehajtásában, amelyek a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása elleni küzdelemmel kapcsolatosak.

Az egyezmény külön rendelkezik az áldozatoknak nyújtandó segítségről. A feleknek biztosítaniuk kell, hogy az áldozatok, a közeli hozzátartozóik és minden olyan személy, aki őket gondozza, megkapja a szükséges támogatást, továbbá ha okkal vélelmezhető, hogy az áldozat gyermek, megkapja a

gyermeknek járó védelmet és segítséget, már életkorának megállapítását megelőzően. Támogatni kell az áldozatok fizikai és pszicho-szociális rehabilitálását hosszú és rövidtávon egyaránt, figyelemmel a gyermekek véleményére, szükségleteire és szempontjaira.

A szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás megelőzése érdekében rendelkezik úgy az egyezmény, hogy a hivatásuknál fogva titoktartásra kötelezetteket a titoktartási előírások nem akadályozhatják abban, hogy bejelentsék a gyermekvédelmi szolgálatoknak valamely gyermek szexuális kizsákmányolásával vagy szexuális bántalmazásával kapcsolatos gyanújukat. Ösztönözni kell továbbá, hogy akinek tudomása van arról, vagy azt gyanítja, hogy valamely gyermek szexuális kizsákmányolás vagy szexuális bántalmazás áldozatává vált, tegyen bejelentést az illetékes hatóságánál.

Az egyezmény részletesen szabályozza, hogy mely szándékos magatartásokat kell büntetendővé nyilvánítani a feleknek. Ezek a gyermekek szexuális bántalmazásának minden formája, a gyermekek szexuális kizsákmányolása, különösen pedig a gyermekpornográfia és - prostitúció, valamint az azzal kapcsolatos bűncselekmények, továbbá a gyermekek megrontása és a gyermekek rábírása szexuális jellegű tevékenységre. E bűncselekmények elkövetése miatt jogi személyeket is felelősségre lehet vonni, amennyiben azokat a jogi személy javára követte el olyan természetes személy - vagy egyénileg, vagy pedig a jogi személy valamelyik szervezetének a tagjaként - aki vezető beosztást tölt be a jogi személynél.

A büntetőeljárás szabályok között rögzíti az egyezmény, hogy a vizsgálatokat és a büntetőjogi eljárásokat a gyermek érdekeinek a legmesszebbmenő figyelembevételével és jogainak tiszteletben tartásával kell lefolytatni. A másodlagos viktimizációt elkerülendő a vizsgálatok és a büntetőjogi eljárások nem súlyosbíthatják a gyermek által elszenvedett traumát. A vizsgálatokat lebonyolító személyeknek, szervezeteknek vagy szolgálatoknak megfelelő szaktudással kell rendelkezniük a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása elleni küzdelemben. Képzési lehetőséget kell biztosítani a gyermekek jogairól, a gyermekek szexuális kizsákmányolásáról illetve szexuális bántalmazásáról minden olyan személy számára, aki az eljárásban részt vesz, különösen a bírók, ügyészek és ügyvédek számára.

A büntetőeljárás során meg kell védeni az áldozatok jogait és érdekeit, beleértve a tanú státuszuk miatti különleges igényeit. Garantálni kell továbbá, hogy az áldozatok tájékoztatást kaphassanak a megfelelő bírósági és közigazgatási eljárásokról, indokolt esetben díjmentesen igénybe vehessenek jogsegélyt, valamint az áldozatok által értett nyelven adandó tájékoztatás feleljen meg életkoruknak és érettségi szintjüknek.

Az egyezmény fentebb ismertetett rendelkezéseiből is kitűnik, hogy az Európa Tanács keretében egy olyan átfogó nemzetközi egyezmény megalkotására került sor, amely a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása elleni harc megelőző, védelmező és büntetőjogi aspektusaira koncentrálna, és létrehoz egy specifikus megfigyelő mechanizmust.

4.2. Az Európai Unió keretében létrejött dokumentumok

A gyermekek jogainak védelmére az Európai Uniót a Gyermek jogairól szóló egyezmény és a hozzá kapcsolódó fakultatív jegyzőkönyvek, továbbá más nemzetközi emberi jogi dokumentumok (pl. az Emberi Jogok Európai Egyezménye) kötelezi. A gyermekjogok védelmének kötelezettségét az Európai Unióról szóló szerződés⁷⁶ is előírja, melynek 3. cikk (3) bekezdése szerint „az Unió küzd a társadalmi kirekesztés és megkülönböztetés ellen, és előmozdítja (...) a gyermekek jogainak védelmét”. Ezen túlmenően az Európai Unió az Alapvető Jogok Chartájában kifejezetten elismerte a gyermekek jogait. A gyermekjogok védelme kiemelt feladatot jelent az Európai Bizottság számára, így a Bizottság a 2005-2009-es stratégiai célkitűzésekről szóló közleményében⁷⁷ a gyermekek jogait egyik fő prioritásaként jelölte meg. A Bizottság Az EU gyermekjogi stratégiája felé című közleményében (2006. július 4.)⁷⁸ stratégiát dolgozott ki annak érdekében, hogy az Európai Unió valamennyi belső és külső intézkedésében elősegítse és biztosítsa a gyermekek jogainak érvényesülését, és támogassa a tagállamok e területen kifejtett erőfeszítéseit. A stratégia hét különös célkitűzés köré épül, és a célkitűzések elérése érdekében számos intézkedést ír elő. Az Európai Bizottság végül azonban nem a gyermekjogi stratégiáját, hanem az ún. gyermekjogi ütemtervét (A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának:

---

⁷⁶ http://europa.eu/pol/pdf/consolidated-treaties_hu.pdf, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁷⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52006DC0367>, lekérdezés dátuma: 2016. április 28.

⁷⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3A12555>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Az EU gyermekjogi ütemterve - 2011. február 15.)⁷⁹ fogadta el. E dokumentum az Alapvető Jogok Chartájában és a Gyermek jogairól szóló egyezményben szereplő elvek szerint meghatározott gyermekjogok megerősítését és védelmét tűzte ki célul azzal, hogy a gyermekekre hatást gyakorló valamennyi uniós szakpolitika kidolgozása során tiszteletben kell tartani a gyermekjogokat.

Napjainkra az EU gyermekjogi acquis-ja gazdag és sokrétű, egyre bővülő szabályozást tartalmaz.⁸⁰ Annak bővebb ismertetése nélkül, a gyermekek szempontjából jelentősnek tekinthető:

- Az Európai Parlament és a Tanács 2011. április 5-i 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról,⁸¹ amely az egész Európai Unióban érvényesülő szabályokat vezet be az emberkereskedelem megfékezése és az áldozatok védelmének megerősítése érdekében azzal, hogy a gyermekek és tizenévesek (18 év alattiak) számára kiegészítő intézkedéseket kell biztosítani.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2012. október 25-i 2012/29/EU irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról,⁸² melynek fő célja annak biztosítása, hogy a bűncselekmények áldozatai megfelelő tájékoztatásban, támogatásban és védelemben részesüljenek, velük szakértelemmel, személyes szükségleteiknek megfelelően és megkülönböztetéstől mentesen (így életkorra való tekintet nélkül) bánjanak.
- A Bizottság 2007. február 15-i 2007/116/EK határozata,⁸³ illetve a Bizottság 2009. november 30-i 2009/884/EK határozata a 2007/116/EK határozatnak további, 116-tal kezdődő, fenntartott hívószámok bevezetése tekintetében történő módosításáról,⁸⁴ melyek segélyvonalak fenntartását szabályozzák többek között az eltűnt gyermekek felkutatására (116 000), a bűncselekmények sértettjei számára (116 006), valamint rendelkeznek a

⁷⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3Adh0006>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁸⁰ Erről részletesen: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/rights-child/index_en.htm, lekérdezés dátuma 2017. november 3.

⁸¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3Ajl0058>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁸² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3Ajl0027>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁸³ <http://uj.jogtar.hu/#doc/db/57/id/A07H0116.COM/ts/20091203/>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁸⁴ <http://uj.jogtar.hu/#doc/db/57/id/A09H0884.COM/ts/20091203/>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

gyermek segélyvonaláról (116 111) és a lelkiség-vonalról (116 123).

A tanulmány ezen részében az Alapvető Jogok Chartájában foglalt rendelkezések ismertetésén túl további három olyan dokumentum feldolgozására kerül sor, amely a gyermekek sorsát közvetlenül befolyásoló élethelyzetekre, valamint a gyermekek kiszolgáltatott helyzete kihasználásának megelőzésére vonatkozó rendelkezéseket tartalmaznak.

4.2.1. Az Alapvető Jogok Chartája

Az Európai Unió Alapjogi Chartáját⁸⁵ 2000 decemberében Nizzában politikai nyilatkozatként hirdette ki az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság, az Európai Alkotmányba foglalással azonban jogilag kötelező erővel kívánták felruházni. A Chartát kidolgozó Konvent - amelyet valamennyi EU-tagállam és az Európai Bizottság egy-egy képviselője, valamint az Európai Parlament és a nemzeti parlamentek képviselői alkottak - kezdetől fogva olyan szöveg elfogadására törekedett, amely változtatások nélkül is alkalmas arra, hogy jogi erővel ruházzák fel. Végül abban állapodtak meg, hogy a kidolgozásra kerülő alapjogok nem a tagállamok, hanem az EU-intézmények tevékenységét kötik, a tagállamokét csak az „Unió jogának” végrehajtása során.

Bár az Unió Alkotmánya - alkotmányos szerződés formájában - nem bizonyult elfogadhatónak valamennyi tagország (lakossága) számára, mára az EU közel egy évtizede készülő intézményes reformja megvalósult, mivel a tagállami megerősítés után, 2009. december 1-jén - a Lisszaboni Szerződés⁸⁶ hatálybalépésével egy időben - a szerződésekkel azonos kötelező joghatásra tett szert az Alapjogi Charta. E célból az Alapjogi Chartát módosították és második alkalommal is kihírdették.

Az Alapjogi Charta preambuluma - egyebek mellett - rögzíti, hogy a jogok gyakorlása együtt jár a más személyek, az emberi közösség és a jövő nemzedékek iránt viselt felelősséggel és kötelezettségekkel. Az alapjogok közül több is értelmezhető a gyermekekre vonatkozóan, az alábbiakban azok kerülnek kiemelésre, amelyek kifejezetten a gyermekekre vonatkoznak, vagy összefüggésbe hozhatók a gyermekjogokkal.

---

⁸⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁸⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3Aai0033>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A Charta egyetlen cikkben (24. cikk) foglalja össze a gyermekek legfontosabb jogait, tulajdonképpen „megismételve” a Gyermek jogairól szóló egyezmény rendelkezéseit. Rögzíti, hogy a hatóságok és a magánintézmények gyermekekkel kapcsolatos tevékenységében a gyermek mindenek fölött álló érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie. Deklarálja továbbá a gyermekek jólétükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát. Kiemeli a véleménynyilvánítás szabadságát, továbbá azt, hogy a gyermekeket érintő ügyekben véleményüket életkoruknak és érettségüknek megfelelően figyelembe kell venni. Végül utal a gyermeknek arra a jogára, amely szerint - ha ez érdekeivel nem ellentétes - mindkét szülőjével rendszeres, személyes és közvetlen kapcsolatot tarthat fenn.

A Charta külön cikkben rendelkezik a - gyermeket is érintő - oktatáshoz való jogról (14. cikk), amely szerint mindenkinek joga van az oktatáshoz, valamint a szakképzésben és a továbbképzésben való részvételhez. Ez a jog magában foglalja a kötelező oktatásban való ingyenes részvétel lehetőségét. Továbbá tiszteletben kell tartani a szülők azon jogát, hogy gyermekeik számára vallási, világnézeti vagy pedagógiai meggyőződésüknek megfelelő nevelést biztosítsanak.

Összefüggésbe hozható a gyermekjogokkal a gyermekmunka tilalmára és a fiatalok munkahelyi védelmére vonatkozó rendelkezés is (32. cikk). A Charta szerint tilos a gyermek foglalkoztatása. A foglalkoztatás alsó korhatára - a fiatalok számára kedvezőbb szabályok sérelme nélkül és korlátozott kivételekkel - nem lehet alacsonyabb, mint a tanköteles kor felső határa. A fiatal munkavállalóknak életkoruknak megfelelő munkakörülményeket kell biztosítani, védeni kell őket a gazdasági kizsákmányolással szemben és minden olyan munkától, ami sértheti biztonságukat, egészségüket, fizikai, szellemi, erkölcsi és szociális fejlődésüket, vagy összeütközésbe kerülhet nevelésükkel, oktatásukkal.

Érintik a gyermeki jogokat a Charta családról és munkáról szóló 33. cikkének rendelkezései is. Eszerint a család jogi, gazdasági és szociális védelmet élvez, és mindenkinek joga van a védelemre a gyermekvállalással összefüggő okból történő elbocsátás ellen, továbbá joga van fizetett szülési és szülői szabadságra, ha gyermeke születik vagy gyermeket fogad örökbe.

A deklarált jogok megsértése esetén a luxemburgi székhelyű Európai Bírósághoz lehet fordulni. A Bíróság (hosszú jogfejlesztő folyamat eredményeként) a közös európai jog részének tekinti a tagállamok egyes alkotmányos szabályait és a tagállamokat kötelező nemzetközi szerződéseket is. Az Európai Bíróság megfelelő módon alkalmazza az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogát. A Bíróság az alapjogok védelmét vertikálisan (a közösségi és tagállami aktusokkal szemben) és horizontálisan (más személyekkel szemben) biztosítja.⁸⁷

4.2.2. Az „új Brüsszel IIa.” rendelet

Az Európai Tanács - a családjogi tárgyú bírósági határozatok kölcsönös elismerését célul tűzve - fogadta el 2000. május 29-én a 1347/2000/EK tanácsi rendeletet, amely 2001-ben lépett hatályba. Az a tény, hogy a polgárok egyre gyakrabban változtatnak lakóhelyet a tagállamok között, növeli azoknak a családoknak a számát, amelyek tagjainak nem azonos az állampolgársága, és/vagy nem ugyanabban a tagállamban élnek. Ennek következménye, hogy a Tanács 2003-ban hatályon kívül helyezte a rendeletet, amely egyébként a tagállamokban a 2001. május 1. után a házasság felbontása keretén belül a szülői felelősség tárgyában hozott határozatokra (leginkább felügyeleti jog, láthatási jog) terjedt ki.

2005. március 1-jétől (Dánia kivételével) az Európai Unió minden tagállamában a Tanács 2003. november 27-ei 2201/2003/EK rendeletét a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről⁸⁸ (az „új Brüsszel IIa.” rendelet) kell alkalmazni. A rendelet előírja, hogy valamennyi tagállam köteles automatikusan elismerni valamely másik tagállamban a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozóan hozott határozatokat, valamint rögzíti a határozatok elismerése megtagadásának eseteit. A rendelet meghatározza egyrészt, hogy mely tagállam nemzeti igazságszolgáltatási szervei rendelkeznek joghatósággal a házassági ügyekre és a szülői felelősségre kiterjedő, több országot érintő viták rendezésében, valamint, hogy miként történik a szülői felelősség tárgyában hozott határozat elismerése és

---

⁸⁷ Rózsás im. 32-33. o.

⁸⁸ http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/pdf/oj_l338_20031223_hu.pdf, lekérdezés dátuma: 2016. április 28.

végrehajtása egy másik tagállamban.

A szülői felelősség (parental responsibility) ügyek körébe tartoznak különösen:

- a szülői felügyelet és a kapcsolattartási jog,
- a gyámság, gondnokság és hasonló intézmények, továbbá
- a gyermek személyének, illetve vagyonának gondozásával megbízott olyan személyek vagy szervek kijelölése és feladatai, amelyek képviselik vagy támogatják a gyermeket,
- a gyermek nevelőszülőknél való elhelyezése vagy intézményi gondozásba vétele,
- a gyermek védelmét célzó intézkedések a gyermek vagyonának kezelésével, megóvásával vagy használatával kapcsolatban.

A rendelet rendelkezései közül a következőket szükséges kiemelni. A szülői felelősség kérdésében annak a tagállamnak a nemzeti igazságszolgáltatási szerve rendelkezik joghatósággal, amelyben a gyermek szokásos tartózkodási helye van. Bármely érdekelt fél kérheti, hogy a szülői felelősség tárgyában hozott határozatot egy másik tagállamban ismerjék el, és hajtsák végre. A rendelet minden, a szülői felelősség tárgyában hozott bírósági határozatra kiterjed akár házasságban, akár házasságon kívül született gyermeket érintenek, és biztosítja, hogy a gyermek mindkét szülőjével tarthassa a kapcsolatot akkor is, ha a szülők külön vagy eltérő tagállamokban élnek. A gyermek jogellenes elvitele körüli problémát törekszik megoldani az a szabály, amely szerint a jogellenes elvitel (vagy visszatartás) esetén annak a tagállamnak a bíróságai, ahol a gyermek közvetlenül a jogellenes elvitelt megelőzően szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett, mindaddig megtartják joghatóságukat, amíg egy másik tagállam nem válik a gyermek fő tartózkodási helyévé.

Nem alkalmazható a rendelet:

- a házasság felbontásának jogalapjaira, illetve a házasságfelbontási ügyek esetén alkalmazandó jogra,
- a házasság felbontásával kapcsolatos kérdésekre, például a tartási kötelezettségre,
- az apaság megállapítására és kétségbevonására,

- az örökbefogadásra vonatkozó határozatokra, előkészítő intézkedésekre, az örökbefogadás érvénytelenítésére, illetve visszavonására,
- a gyermek családi - és utóneveire,
- a gyermek szülőtől vagy gyámtól való függetlenedésére,
- a célvagyonra és az öröklésre,
- a gyermek által elkövetett bűncselekmények eredményeként tett intézkedésre.

A 2201/2003/EK rendelet jelenleg az egyetlen jogi eszköz, amely segítséget nyújt a pároknak a házasságuk felbontásával, illetve gyermekeik felügyeleti jogával kapcsolatos, több országot érintő vitáik rendezésében.⁸⁹

4.2.3. A Hágai Egyezmény

A szabályozási kört tekintve nagymértékben hasonlít az „új Brüsszel IIa.” rendelethez A szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, Hágában, 1996. október 19-én kelt egyezmény.⁹⁰ A nemzetközi vonatkozású ügyekben a gyermekek védelmének javítása, valamint a különböző nemzeti jogrendszerek közötti ütközések elkerülése érdekében az egyezmény szerződő országai számára közös szabályokról rendelkezik a joghatóság, az alkalmazandó jog, az elismerés, a végrehajtás és az együttműködés tekintetében a szülői felelősség és a gyermekek védelme terén.

Az egyezmény elősegíti a gyermekek nemzetközi szintű védelmét. A 18 évesnél fiatalabb gyermekekre alkalmazandó egyezmény célja az alábbiak meghatározása:

- melyik ország joghatóságába tartozik, hogy intézkedéseket tegyen a gyermek személyének vagy vagyonának védelmére,
- az e joghatóság gyakorlására alkalmazandó jog,

⁸⁹ Rózsás im. 33-34. o.

⁹⁰ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500140.TV, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

- a szülői felelősség tekintetében alkalmazandó jog,
- a védelmi intézkedések elismerése és végrehajtása az összes szerződő országban,
- a szerződő országok közötti együttműködés.
- A gyermekek védelmét célzó intézkedések az alábbiakkal függenek össze:
  - szülői felelősség,
  - felügyeleti jogok,
  - gyámság,
  - a gyermek képviselete,
  - a gyermek nevelőszülőknél vagy másfajta gondozásban történő elhelyezése,
  - a gyermek gondozásának felügyelete,
  - a gyermek vagyonának kezelése.

Ezekből a rendelkezésekből és az alkalmazási körből kitűnik, hogy az „új Brüsszel IIa.” rendelet és az egyezmény nagymértékben és sok helyütt tartalmaz azonos tárgykörre vonatkozó szabályokat. Éppen ezért az „új Brüsszel IIa.” rendelet meghatározza az egyezmény és a rendelet viszonyát az alábbiak szerint. Az „új Brüsszel IIa.” rendeletet kell alkalmazni,

- amennyiben az érintett gyermek valamely tagállam területén rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, illetve
- valamely tagállam bírósága által hozott határozatnak egy másik tagállam területén történő elismerését és végrehajtását illetően, még akkor is, ha az érintett gyermek olyan harmadik állam területén rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, amely az egyezmény szerződő fele.

Másik oldalról nézve: az egyezményt kell alkalmazni (a joghatóság, az elismerés és a végrehajtás tekintetében), ha a gyermek az egyezmény valamely olyan részes államában rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, amelyik nem tagja a rendeletnek, illetve ha a (bírói) határozatot az egyezmény olyan részes államában hozták, amelyik nem tartozik a rendeletet aláíró államok közé.⁹¹

---

⁹¹ Rózsás im. 34-35. o.

4.2.4. A 2011/93/EU irányelv

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról,⁹² amelyet 2011. december 13-án fogadtak el, az Európai Unió egész területén harmonizálja a gyermekek szexuális bántalmazásával, szexuális kizsákmányolásával, valamint a gyermekpornográfiával kapcsolatos bűncselekményeket, továbbá minimumszankciókat állapít meg.

Az irányelv közel húsz bűncselekményt határoz meg, melyek a szexuális bántalmazás, a szexuális kizsákmányolás, a gyermekpornográfia és gyermekkel való, szexuális céllal történő internetes kapcsolatfelvétel kategóriákba sorolhatók be. Az irányelv a fenti bűncselekményi tényállások és szankciók meghatározására vonatkozó minimumszabályokat állapít meg. Ezen bűncselekmények elkövetésére való felbujtás is büntetendő. Nemzeti szinten a szabadságvesztéssel járó büntetés felső határának legalább bizonyos küszöbértékeket el kell érnie, melyek egytől tíz évig terjedhetnek a cselekmények súlyosságától, illetve attól függően, hogy a gyermek elérte-e a beleegyezési korhatárt.

Jogi személy akkor vonható felelősségre és szankcionálható, ha a bűncselekményt a jogi személynél döntéshozatali jogkört gyakorló személy követi el.

Az irányelv több súlyosító körülményről rendelkezik. Ilyennek minősül, ha a bűncselekmény elkövetése különösen kiszolgáltatott gyermek sérelmére történik, vagy ha a bűncselekményt a gyermek családtagja, vagy bizalmi, hatalmi helyzetével visszaélő személy követi el, illetve az is, ha az elkövetőt korábban már elítélték hasonló jellegű bűncselekményért.

Az említett bűncselekmények ügyében folytatott nyomozás és vádemelés nem lehet kizárólag az áldozat által tett bejelentés vagy feljelentés függvénye, a büntetőeljárásnak akkor is folytathatónak kell lennie, ha az adott személy visszavonta a vallomását. Ezen kívül a legsúlyosabb bűncselekmények bizonyos típusai esetében az áldozat nagykorúvá válását követően is lehetőséget kell biztosítani a

---

⁹² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3Aj10064>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

vádemelésre.

A büntetőeljárás előtt, alatt és annak befejezését követően is segítséget, támogatást és védelmet kell biztosítani a sértettek számára, és a helyzetük szempontjából legmegfelelőbb módon kell velük bánni. Különleges védelmi intézkedéseket kell alkalmazni akkor, ha az elkövető a gyermek családtagja. Biztosítani kell hogy a sértettek - szükség esetén térítésmentesen - haladéktalanul jogi tanácsadást, valamint jogi képviselőt vehessenek igénybe.

A gyermekek elleni szexuális bűncselekményekért elítélt vagy büntetőeljárás alatt álló személyek számára a visszaeső bűnözés kockázatának csökkentését célzó, külön programokat kell biztosítani, illetve e személyeket a veszélyességük és a visszaeső bűnözés esetleges kockázatainak meghatározása szempontjából is értékelni kell. A visszaeső bűnözés kockázatának elkerülése érdekében biztosítani kell olyan intézkedések meghozatalának lehetőségét, amellyel az irányelv által meghatározott bűncselekmények valamelyikéért elítélt személyt eltiltják a gyermekekkel való közvetlen és rendszeres kapcsolattartással járó szakmai tevékenység gyakorlásától.

Az irányelv az internetes gyermekpornográfia és a szexturizmus elleni küzdelemre irányuló rendelkezéseket is tartalmaz. Eszerint a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása, sőt gyermekpornográfia elkövetése céljával történő utazásszervezés tiltandó. A tagállamoknak intézkedniük kell a területükön üzemeltetett, gyermekpornográf jellegű honlapok azonnali eltávolítása érdekében, emellett törekedniük kell a külföldön üzemeltetett honlapok eltávolíttatására.

A fenti rendelkezésekből is látható, hogy a 2011/93/EU irányelv elfogadásával a gyermekek sérelmére elkövetett, nemi erkölcs elleni bűncselekmények elleni küzdelemre irányuló átfogó jogszabály megalkotására került sor, amely a bűncselekmények meghatározásától a szankciókon át az áldozatok segítségéig és a megelőzésig terjedő szempontokra terjed ki.⁹³

---

⁹³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3Aj10064>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

IV. Összefoglalás

Minden államnak elsősorban saját, hazai keretei között kell erőfeszítéseket tennie a gyermek védelmére, megfelelő életkörülményeinek biztosítására, melynek kötelezettségét a nemzetközi jog is az államokra rója. A nemzetközi szabályozás előnye, hogy a nemzetközi kötelezettségvállalás és az ebből eredő nemzetközi felelősség következtében a gyermeki jogok biztosítása nem kizárólag az állam akaratától függ. Az államon belüli védelmet kiegészíti a nemzetközi fórumok által biztosított védelem, de az utóbbi nem helyettesítheti az előzőt. Továbbá a nemzetközi szabályok általában a minimális követelményeket testesítik meg, amit számos nemzetközi okmány maga is megfogalmaz olyan formában, hogy az egyezmény rendelkezései nem érintik az adott területen, az érintett jog tekintetében az állam belső jogának vagy az államban hatályban lévő egyéb nemzetközi okmányoknak az egyének számára kedvezőbb rendelkezéseit,⁹⁴ illetve az egyezmény nem szolgálhat hivatkozási alapul a belső jog által elismert kedvezőbb rendelkezések korlátozásához, ha az ilyen jogokat nem, vagy csak kisebb mértékben ismeri el.⁹⁵

A belső jogi szabályozás elsődlegességét az is indokolja, hogy a gyermek helyzetét lényegében annak az államnak a földrajzi, gazdasági és egyéb adottságai, társadalmi berendezkedése, szokásai és hagyományai határozzák meg, ahol a gyermek él. A gyermek helyzetének jogi szabályozása érzékeny fokmérője egy adott államban uralkodó viszonyoknak, és kifejezi a társadalmi fejlődés várható irányát is.

Az egyes államok fejlettségi fokának különbözősége veti fel a kérdést: pusztán egyetemes szinten kellően szabályozható-e a gyermeki emberi jogok nemzetközi védelme? A kérdés megválaszolásához nemcsak a gazdasági fejlettség eltérő szintjét kell figyelembe venni: a családdal kapcsolatos eltérő felfogások, tradíciók, a helyi szokások is döntő szerepet játszhatnak. Így merül fel - az egyetemes szabályozás mellett - a regionális szabályozás igénye és lehetősége.

A Gyermek jogairól szóló egyezményben részes államok viszonylatában a speciálisan a gyermek

---

⁹⁴ Lásd a Gyermek jogairól szóló egyezmény 41. cikke.

⁹⁵ Lásd A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya 5. cikk

jogaival foglalkozó regionális szabályozás csak abban az esetben lehet jogos és indokolt, ha ez a szabályozás - a gyermek érdekében - túlmutat a Gyermekek jogairól szóló egyezmény rendelkezésein. Az Afrikai Egységszervezet (2002 óta Afrikai Unió) keretében már el is fogadtak egy regionális kartát, melynek számos olyan rendelkezése van, amely a pozitív afrikai erkölcsök, hagyományos értékek, kulturális örökségek fennmaradását célozza.⁹⁶ Az Európai Unió keretében a regionális szabályozás szükségességét indokolhatja, hogy az európai integráció folyamatából adódó bizonyos jelenségek az Unió területén élő gyermekeket különösen érinthetik, eltérő vagy új típusú problémákat idézve elő.⁹⁷

Amíg az államok között kultúrájuk, ideológiájuk, gazdasági színvonaluk, természeti adottságaik stb. tekintetében léteznek különbségek, addig a gyermek helyzetének megítélésében - az alapelvek szintjén - lényegében egyetértés áll fenn az államok között. A gyermeki státushoz kapcsolódó jogok nemzetközi és nemzeti szabályozása, a jogok tartalmának meghatározása nagyrészt megtörtént, és erőteljes tendencia a gyermeki jogok nemzetközi védelméből eredő kötelezettségek végrehajtása feletti nemzetközi ellenőrzés hatékonyságának növelése. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a nemzetközi együttműködés és ellenőrzés önmagában valóban szavatolni tudná a gyermeki jogok tényleges érvényesülését. A rendszer arra alkalmas, hogy felhívja a figyelmet a súlyos jogsértésekre, egyedi ügyekben panasz fórumot biztosítson, és jó úton tartsa az egyébként azon járó államokat.

A gyermekjogok érvényesülésére vonatkozó igény kielégítése, illetve a jogvédelmi intézmények létrehozása korszakunk egyik fontos kihívása. Fontos szerepe lehet a gyermekjogok érvényesítésében az államokon belül a civil szervezeteknek, az ún. nem-kormányzati szervezeteknek. Ezek a szervezetek a gyermekjogok érvényesülésének figyelemmel kísérése alapján jelezhetik a kormányoknak a hiányosságokat, javaslatokat tehetnek, és adataikat a kormányok felhasználhatják például a Gyermekek jogairól szóló egyezmény alkalmazására és a végrehajtása érdekében tett intézkedésekre vonatkozó jelentéseik elkészítésénél. A Gyermekek jogairól szóló egyezmény 45. cikke alapján fennáll annak a lehetősége is, hogy a Gyermekek Jogainak Bizottsága kikérje ezen szervezetek véleményét a végrehajtásról. Magyarországon nincs még olyan civil szövetség, formalizált

---

⁹⁶ A Gyermekek jogairól és jólétéről szóló afrikai charta

⁹⁷ Az EU-ban felmerülő specifikus problémák többek között a gyermekszegénység mellett a roma gyermekek társadalmi kirekesztettsége, a családon belüli és az iskolai erőszak, a gyermekkereskedelem, az interneten terjedő gyermekpornográfia, a gyermekprostitúció és gyermekmunka. Vö. Bokorné im. 14-15. o.

együttműködés, amely rendszeresen segíthetné a gyermeki jogok megismertetését, a Gyermek jogairól szóló egyezmény alkalmazását, illetve monitorozását. Ugyanakkor ennek irányába mutat, és egyértelmű sikerként könyvelhető el a Gyermek jogairól szóló egyezmény magyarországi végrehajtásáról (2006-2012) készült civil (alternatív) jelentés, amely első alkalommal készült szakemberek, civil szervezetek széleskörű összefogásával, egyeztetése alapján.⁹⁸

A Gyermek jogairól szóló egyezmény elfogadásával új fejezet kezdődött az emberi jogok nemzetközi védelmének rendszerében, azonban az abban rögzített gyermeki emberi jogok önmagukban nem teremthetik meg a gyermek harmonikus fejlődése érdekében szükséges társadalmi feltételeket. Ezért *„a legmagasabb szintű döntéshozóktól a helyi önkormányzatokig, a szülőktől a gyermekekig, a gyermekekkel foglalkozó szakemberektől a médiamunkásokig mindenki számára egyértelmű és fontos prioritássá kell váljon a gyermekjogok önálló státusának elismerése, védelmének szükségessége”*⁹⁹, és minden államban folytatódnia kell azoknak a törekvéseknek, amelyek a társadalmi felemelkedés szolgálatában a gyermek mindenképp felett álló érdekét kívánják érvényesíteni.

---

⁹⁸ <http://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/Civil-jelent%C3%A9s-a-Gyermekjogi-egyezm%C3%A9ny-magyar-v%C3%A9grehajt%C3%A1s%C3%A1r%C3%B3l-2006-2012.pdf>, lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

⁹⁹ Lux im. 19. o.

Hivatkozott irodalom

- Ádám Antal: Az értékek pluralitása és versengése. In: Jog - Értékek - Erkölcs. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, Budapest, 2006. 58-60. o.
- Bokorné Szegő Hanna: A gyermek védelme a nemzetközi jogban. Acta Humana 1992. No. 9. 4-5. o., 14-15. o.
- Ficzeréné Sirko Alexandra: A gyermek jogai és a nemzetközi jog. Állam-és Jogtudomány XXXVI. évfolyam 1994. 315-325. o.
- Szerkesztők: Halmai Gábor és Tóth Gábor Attila: Emberi Jogok. Budapest, Osiris Kiadó, 2003.
- Igaz Barbara-Kenese Attila: A gyermekbűnözők, avagy a büntethetőségi korhatár kérdései,
- http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/igaz_barbara__kenese_attila__a_gyermekbunozok%5Bjogi_forum%5D.pdf
- lekérdezés dátuma: 2017. november 3.
- Könczei György: Mi is az Európai Szociális Karta? Fundamentum 1998. 3. szám. 135-140. o.
- Lux Ágnes: Tükör és/vagy görbe tükör? Magyarország a Gyermekjogi Bizottság előtt, Esély 2015/4. szám,
- http://www.esely.org/kiadvanyok/2015_4/2015-4_1-2_Lux_Tukor_GorbeTukor.pdf
- lekérdezés dátuma: 2017. november 3.
- Rózsás Eszter: Gyermekjogok. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2011.
- Sári János: Alapjogok-Alkotmánytan II. Budapest, Osiris Kiadó, 2004.
- Weller Mónika: A gyermek jogai a nemzetközi egyezmények alapján. ELTE-ÁJK Jogi

tanulmányok 1. évfolyam 1. szám, Budapest, 1995. 298-306. o., 332-333. o.

Internetes hivatkozások:

Magyarország Alaptörvénye:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A 49/1998. (XI. 27.) AB határozat:

<https://www.opten.hu/49-1998-xi-27-ab-hatarozat-j25161.html>,

lekérdezés dátuma: 2016. április 28.

A 64/1991. (XII. 17.) AB határozat:

<http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/417E9068C1A8AFC3C1257ADA00525A1F?OpenDocument>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Genfi deklaráció:

www.nyf.hu/fakultas/szocped/segedanyagok/gyv_szovegyujt.DOC,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata:

http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/hng.pdf,

lekérdezés dátuma: 2016. április 28.

A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97600008.TVR,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya:

<http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/202>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Egyezmény az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomásáról:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95500034.TVR,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Egyezmény a tartásdíj külföldön való behajtása tárgyában:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95700053.TVR,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Egyezmény a gyermektartási kötelezettség tárgyában hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=96500007.TVR,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Kiegészítő egyezmény a rabszolgaság, a rabszolga kereskedés, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörléséről:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95800018.TVR,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Egyezmény a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetések minden formájának kiküszöböléséről:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=98200010.TVR,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Egyezmény az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=96400011.TVR,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Egyezmény a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól:

<http://patent.org.hu/hagai.egyezmény.pdf>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A gyermekek védelmére és jólétére vonatkozó társadalmi és jogi alapelvekről szóló nyilatkozat:

<http://www.un.org/documents/ga/res/41/a41r085.htm>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A gyermek jogairól szóló nyilatkozat:

<http://www.gyengenlatogyermek.hol.es/docs/nyilatkozat.pdf>,

lekérdezés dátuma: 2016. április 28.

A Gyermekek jogairól szóló egyezmény:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99100064.TV,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Gyermekek Jogainak Bizottsága:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A Gyermekek jogairól szóló egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyvei:

<http://gyermekbarat.kormany.hu/agyermek-jogairol-szolo-egyezmény-fakultatív-jegyzokönyvei>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

<http://unicef.hu/a-gyermekjogi-egyezményhez-csatolt-fakultatív-jegyzokönyvek/>,

lekérdezés dátuma: 2016. április 28.

Emberi Jogok Európai Egyezménye:

http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_HUN.pdf,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Az Európai Szociális Karta:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99900100.TV,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A Lanzarote-i Egyezmény:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1500092.TV,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata:

http://europa.eu/pol/pdf/consolidated-treaties_hu.pdf,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A Bizottság közleménye Az EU gyermekjogi stratégiája felé:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52006DC0367>,

lekérdezés dátuma: 2016. április 28.

A gyermekjogi stratégia felé - összefoglaló a Bizottság közleményéről Az EU gyermekjogi stratégiája felé:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3Ar12555>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Az Európai Unió és a gyermekjogok - összefoglaló Az EU gyermekjogi ütemtervéről:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3Adh0006>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Európai Bizottság:

http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/rights-child/index_en.htm

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Az emberkereskedelem megelőzése és az ellene folytatott küzdelem - összefoglaló a 2011/36/EU irányelvről:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3Ajl0058>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Az áldozatok megfelelőbb védelme a büntetőeljárás során - összefoglaló a 2012/29/EU irányelvről:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3Ajl0027>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A 2007/116/EK határozat:

<http://uj.jogtar.hu/#doc/db/57/id/A07H0116.COM/ts/20091203/>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A 2009/884/EK határozat:

<http://uj.jogtar.hu/#doc/db/57/id/A09H0884.COM/ts/20091203/>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Az Európai Unió Alapjogi Chartája:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A Lisszaboni Szerződés:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3Aai0033>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A 2201/2003/EK rendelet:

http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/pdf/oj_l338_20031223_hu.pdf,

lekérdezés dátuma: 2016. április 28.

A Hágai Egyezmény:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500140.TV,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A 2011/93/EU irányelv:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3Ajl0064>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

A gyermekek szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelem - összefoglaló a 2011/93/EU irányelvről:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3Ajl0064>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Civil (alternatív) jelentés az ENSZ Gyermekjogi egyezmény magyarországi végrehajtásáról 2006-2012:

<http://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/Civil-jelent%C3%A9s-a-Gyermekjogi-egyezm%C3%A9ny-magyar-v%C3%A9grehajt%C3%A1s%C3%A1r%C3%B3l-2006-2012.pdf>,

lekérdezés dátuma: 2017. november 3.

Egyéb felhasznált irodalom

- Az emberi és gyermeki jogok dokumentumokban, Scriptores, Kaposvár, 1999.
- Az Emberi Jogok Nemzetközi Törvénye, Magyar ENSZ Társaság, Budapest, 2008.
- Herczog Mária: A Gyermekjogi Bizottság munkájáról, hatásáról, a gyermeki jogok trendjéről,
http://www.gyermek.joghaz.hu/dokumentumok/A_Gyermekjogi_Bizottsag_munkajarol.pdf
- lekérdezés dátuma: 2017. november 3.
- Pornói Imre: Gyermek és ifjúságvédelem szöveggyűjtemény,
www.nyf.hu/fakultas/szocped/segedanyagok/gyv_szovegyujt.DOC,

- lekérdezés dátuma: 2017. november 3.
- Weller Mónika: Emberi jogok és európai integráció, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, Budapest, 2000.